

IZBA CYWILNA

Biuletyn Sądu Najwyższego

2020

7-8

Redakcja
Jacek Gudowski
Karol Weitz
Maciej Machowski

Współpraca
Agata Dimmich, Magdalena Kuchnio
Radosław Nowaczewski, Anna Tomasiuk
Arkadiusz Turczyn, Jakub Turczyn
Andrzej Zielony

przy udziale

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
www.wolterskluwer.pl

infolinia: 801 044 545
tel. 22 535 82 03
e-mail: handel@wolterskluwer.pl

JAROSŁAWA MAJEWSKA
SĘDZIA SĄDU NAJWYŻSZEGO
(1927–2020)

W dniu 14 czerwca 2020 r. w Warszawie
zmarła sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku
Jarosława Majewska

Jarosława Majewska urodziła się w dniu 22 lutego 1927 r. w Wolbromiu. Po ukończeniu studiów prawniczych na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1950 r. pracowała w przemyśle w węglowym jako referent prawny i kierownik działu organizacyjno-prawnego. W latach 1961–1963

odbyła apelację sądową w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, zakończoną egzaminem sędziowskim. Była asesorem w tym okręgu, a od dnia 4 kwietnia 1966 r. sędzią Sądu Powiatowego w Katowicach. W dniu 6 maja 1971 r. została powołana na stanowisko sędziego Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, gdzie orzekała w wydziale cywilnym re-wizyjnym. W okresie 1985–1987 była także starszym wykładowcą prawa cywilnego materialnego w Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego.

Z dniem 1 lipca 1990 r. została powołana na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej. W Sądzie Najwyższym orzekała do czasu przejścia w stan spoczynku w dniu 22 lutego 1997 r. Została zapamiętana jako świetny sędzia, o pryncypialnym podejściu do orzekania, bardzo dokładna i wymagająca.

Została pochowana w dniu 22 czerwca 2020 r. na cmentarzu w Pyrach przy ul. Puławskiej w Warszawie.

UCHWAŁY

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Białymstoku postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2019 r., VII Ga 224/19, zagadnienia prawnego:

„Czy ważne jest zastrzeżenie w umowie o roboty budowlane zawartej w trybie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1986 ze zm.) kary umownej z tytułu braku zapłaty lub nieterminowej zapłaty wynagrodzenia należnego podwykonawcom lub dalszym podwykonawcom, wobec tego, że postanowienie umowne w przedmiocie wysokości kar umownych z tego tytułu przewidziane jest w art. 143d ust. 1 pkt 7 lit. a tej ustawy, podczas gdy zgodnie z art. 483 § 1 k.c. karę umowną można zastrzec jedynie jako naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego zobowiązania niepieniężnego?”

podjął uchwałę:

Artykuł 483 § 1 k.c. nie wyłącza dopuszczalności zastrzeżenia kary umownej z tytułu braku zapłaty lub nieterminowej zapłaty wynagrodzenia należnego podwykonawcom lub dalszym podwykonawcom, o której mowa w art. 143d ust. 1 pkt 7 lit. a ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.).

(uchwała z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZP 67/19, R. Trzaskowski, A. Owczarek, K. Tyczka-Rote)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 18 lipca 2019 r., V ACa 502/18, zagadnienia prawnego:

„Czy w sprawie o naprawienie szkody dochodzonej na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. wynikającej z wydania niezgodnej z prawem decyzji administracyjnej o odmowie ustanowienia prawa własności czasowej, sąd jest uprawniony do badania, czy prawidłowe rozpoznanie wniosku o ustanowienie prawa własności czasowej, na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279 ze zm.), również prowadziłoby do jego oddalenia zgodnie z obowiązującymi w chwili wydania decyzji przepisami, w sytuacji gdy organ administracji publicznej stwierdził nieważność tej decyzji z powodu zaniechania przeprowadzenia postępowania dowodowego i niewykazania sprzeczności pomiędzy korzystaniem z gruntu przez dotychczasowego właściciela a przeznaczeniem gruntu zgodnie z obowiązującym w dniu wydania orzeczenia planem zagospodarowania przestrzennego?”

podjął uchwałę:

W sprawie o naprawienie szkody spowodowanej wydaniem decyzji administracyjnej o odmowie ustanowienia użytkowania wieczystego na podstawie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279 ze zm.), której nieważność stwierdzono z powodu niewyjaśnienia, czy korzystanie z gruntu przez dotychczasowego właściciela da się pogodzić z przeznaczeniem gruntu według planu zagospodarowania przestrzennego obowiązującego w dniu wydania tej decyzji, sąd badając przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej może ustalać, czy prawidłowe rozpoznanie wniosku o ustanowienie użytkowania wieczystego również doprowadziłoby do odmowy ustanowienia tego prawa.

(uchwała z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZP 71/19, R. Trzaskowski, A. Owczarek, K. Tyczka-Rote)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2019 r., XXIII Ga 1810/18, zagadnienia prawnego:

„Czy osoba, która ze swojej winy, będąc do tego zobowiązana z mocy ustawy, nie złożyła w ustawowym terminie wniosku o ogłoszenie upadłości, doprowadza do obniżenia wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa i pokrzywdzenia wierzycieli w rozumieniu art. 373 pkt 2 Prawa upadłościowego, w sytuacji kiedy w chwili zaistnienia przesłanek do ogłoszenia upadłości dłużnik nie posiadał majątku pozwalającego na zaspokojenie roszczeń wierzycieli, natomiast dalsze prowadzenie przez niego działalności gospodarczej skutkuje zaciąganiem nowych zobowiązań i generowaniem dalszych zaległości finansowych wobec wierzycieli?”

odmówił pojęcia uchwały.

(postanowienie z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZP 61/19, R. Trzaskowski, A. Owczarek, K. Tyczka-Rote)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z dnia 24 lipca 2019 r., I AGa 512/18, zagadnienia prawnego:

„Czy dla podjęcia przez walne zgromadzenie akcjonariuszy uchwały w sprawie wyrażenia zgody na zmianę rynku notowań akcji spółki z rynku regulowanego na alternatywny system obrotu konieczne jest zachowanie wymogów przewidzianych w art. 91 ust. 4, 5 i 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 623)?”

odmówił pojęcia uchwały.

(postanowienie z dnia 30 czerwca 2020 r., III CZP 69/19, R. Trzaskowski, A. Owczarek, K. Tyczka-Rote)

ZAGADNIENIA PRAWNE PRZEDSTAWIONE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

III CZP 51/20

„1. Czy wniosek pełnomocnika z urzędu o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie postępowania zawiera *implicite* żądanie zasądzenia tych kosztów od strony przeciwnej przegrywającej sprawę, czy żądania takiego nie obejmuje?,

a w przypadku pozytywnej odpowiedzi na pierwsze pytanie,

2. czy wynagrodzenie adwokata ustanowionego z urzędu, zasądzone na rzecz strony reprezentowanej przez tego pełnomocnika od strony przeciwnej podlega ustaleniu na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.), czy na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 3 października 2016 r. (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18)?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 28 maja 2020 r., VIII Cz 49/20, M. Lewandowski, K. Borowy, M. Kończal)

Sąd Okręgowy podniósł, że o ile bezpłatna pomoc prawna ma charakter szczególny, o tyle odpowiedzialność za wynik procesu stanowi zasadę stanowiącą jeden z fundamentów postępowania cywilnego, a strona postępowania powinna liczyć się z obowiązkiem poniesienia kosztów poniesionych przez stronę przeciwną lub nieopłaconych kosztów

pomocy prawnej udzielonej jej przez pełnomocnika z urzędu. Z tego punktu widzenia zasadne byłoby, uwzględniając też usprawiedliwiony interes pełnomocnika z urzędu, dokonanie wykładni zgłoszonego przez niego żądania przyznania kosztów uwzględniającej cel złożonego w tym zakresie oświadczenia, tj. zasądzenie na jego rzecz należnego mu wynagrodzenia. Zawodowy charakter pełnomocnika z urzędu, jak również rygorystyczna wykładnia oświadczeń pełnomocników w odniesieniu do składanych przez nich wniosków o przyznanie kosztów od Skarbu Państwa mogą jednak usprawiedliwiać pogląd o konieczności stosowania obiektywnej wykładni zgłoszonego żądania.

Drugie zagadnienie prawne zostało uzasadnione rozbieżnością orzecznictwa sądów powszechnych; część sądów orzeka na podstawie rozporządzeń dotyczących pełnomocników z wyboru, część ustala wynagrodzenie na podstawie rozporządzeń dotyczących kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, a część – w przypadku częściowej wygranej strony reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu i zastosowaniu art. 100 k.p.c. – korzysta z obu rozporządzeń. Stanowisko, według którego wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu ustala się na podstawie przepisów dotyczących pełnomocników z wyboru, ma oparcie w odwołaniu się do kryterium podmiotu, na którym spoczywa obowiązek pokrycia kosztów pomocy prawnej udzielonej stronie z urzędu. Jeżeli podmiotem tym jest Skarb Państwa, zasadne byłoby stosowanie regulacji stawek wynagrodzenia pełnomocników z urzędu, a gdy koszty procesu obciążają przeciwnika strony reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu, należy stosować regulacje opłat za czynności pełnomocników z wyboru. Ten kierunek interpretacji wspiera to, że Skarb Państwa przyznaje koszty nieopłaconej pomocy prawnej w minimalnym zakresie, jako gwarant prawa do sądu i pomocy prawnej z urzędu. Obowiązek pokrycia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej nie mieści się w formule zwrotu kosztów procesu między stronami, lecz ma charakter publicznoprawny.

Sąd Okręgowy zauważył też, że w razie częściowego wygrania i przegrania sprawy przez każdą ze stron, koszty postępowania powinny być między nimi stosunkowo rozdzielone, a wtedy koszt wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu strony w zakresie, w jakim przegrała sprawę, powinien zostać wypłacony ze Skarbu Państwa. Do ustalenia części kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, której ciężar ponosi

Skarb Państwa, należałoby stosować stawki opłat przewidziane dla pełnomocników z urzędu. Pozostała część wynagrodzenia, obliczona stosownie do stopnia wygranej strony, której udzielono pomocy prawnej, powinna zostać ustalona zgodnie z przepisami normującymi stawki opłat pełnomocników z wyboru. Takie rozwiązanie pozostawałoby zgodne ze stanowiskiem określającym zasady obliczania wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu przez określenie podmiotu, na którym spoczywa ciężar zwrotu jego kosztów.

Drugie rozwiązanie opiera się na odniesieniu się do źródła umocowania pełnomocnika. Decydujące znaczenie dla wyboru stawek, według których powinno być obliczone wynagrodzenie pełnomocnika, ma to, czy został on ustanowiony z urzędu, czy z wyboru. Determinowałoby to ustalenie należnego pełnomocnikowi wynagrodzenia na podstawie tak ustalonych stawek, niezależnie od wyniku sporu. Takie rozwiązanie nie niesie za sobą problemów z przeliczaniem wynagrodzenia w razie stwierdzenia bezskuteczności egzekucji kosztów zasądzonych od strony przeciwnej; niezależnie od tego, czy egzekucja okaże się skuteczna, czy nie, pełnomocnik otrzyma wynagrodzenie w takiej samej wysokości. Zapewnia to spójność w tym zakresie.

Zwracając uwagę na elementy fiskalne Sąd Okręgowy podniósł, że podwyższenie wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu o podatek od towarów i usług nie budziłoby wątpliwości, a pełnomocnik z urzędu w chwili jego ustanowienia musiałby się liczyć z ograniczeniami wynagrodzenia. Nie dochodziłoby przy tym do sytuacji, w której w tej samej sprawie pełnomocnik z urzędu strony wygrywającej spór otrzymuje wynagrodzenie znacznie wyższe niż pełnomocnik z urzędu strony, która przegrała, mimo że nie jest to uzasadnione ani nakładem jego pracy, ani tym bardziej stopniem skomplikowania sprawy, skoro obaj pełnomocnicy występują w tej samej sprawie.

A.T.

*

III CZP 52/20

„Czy w sytuacji złożenia wniosku o zawieszenie postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela przed dniem 31 grudnia 2018 r. i wydania przez komornika sądowego postanowienia o umorzeniu

postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 823 k.p.c. po dniu 31 grudnia 2018 r. do rozstrzygnięcia w zakresie kosztów postępowania egzekucyjnego znajdzie zastosowanie przepis art. 29 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych czy też przepis art. 49 ust 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji?”

(postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy z dnia 22 maja 2020 r., I Cz 6/20, E. Mojsa, D. Podpora, P. Szymański)

Sąd Rejonowy wskazał, że ustawodawca zdecydował się na diametralną zmianę filozofii pobierania opłat egzekucyjnych w razie umorzenia postępowania wobec bezczynności wierzyciela. W świetle dotychczasowych przepisów konsekwencje bezczynności wierzyciela ponosił dłużnik, którego obciążano opłatą stosunkową w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania (art. 49 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm.), a obecnie obowiązek uiszczenia opłaty przesunięto na wierzyciela (art. 29 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 2363 ze zm. – dalej: „u.k.k.”). Sąd stwierdził, że zmiany te mają prowadzić do wyeliminowania negatywnej praktyki szykanowania dłużników przez wielokrotne wszczynanie postępowań na podstawie tego samego tytułu wykonawczego, bez obowiązku ponoszenia jakichkolwiek kosztów.

Brak wzmianki w art. 29 u.k.k. o umorzeniu postępowania wobec bezczynności wierzyciela, gdy ze względu na chwilę jego wszczęcia ma jeszcze zastosowanie art. 823 k.p.c., jest skutkiem przeoczenia ustawodawcy. W związku z tym proponuje się, aby istniejącą lukę w regulacji intertemporalnej uzupełnić w drodze analogii także w przypadku stwierdzenia przez komornika umorzenia postępowania z mocy prawa na podstawie art. 823 k.p.c. Różnicowanie sytuacji prawnej wierzycieli dopuszczających się bezczynności w postępowaniu egzekucyjnym, których odróżnia jedynie chwila wszczęcia postępowania egzekucyjnego, narusza konstytucyjną zasadę równości wobec prawa.

Pogląd przeciwny odrzuca możliwość stosowania art. 29 ust. 1 u.k.k. w razie umorzenia postępowania na podstawie art. 823 k.p.c. Artykuł 52 ust. 1 u.k.k. wprowadza zasadę kontynuacji, tj. prowadzenia postępowania według przepisów obowiązujących w okresie, w którym zostało wszczęte, a art. 52 ust. 2 u.k.k. jest wyjątkiem wprowadzającym zasadę aktualizacji, tj. poddawania dokonywanej czynności procesowej prawu formalnemu obowiązującemu w chwili jej dokonywania, zgodnie zaś z powszechnie uznawaną regułą, wyjątków nie należy interpretować rozszerzająco. Stosowanie tej regulacji stoi w sprzeczności z językowym sensem art. 29 u.k.k., który nie wymienia umorzenia postępowania na podstawie art. 823 k.p.c., a ponadto wprowadza skutek podobny do wstecznego działania prawa. Tymczasem uzasadnienie projektu ustawy o kosztach komorniczych nie wskazuje, aby zamiarem ustawodawcy było odstępianie od zasady kontynuacji, a zasada niedziałania prawa wstecz jest jedną z podstawowych zasad prawnych, która powinna być uwzględniana w procesie wykładni przez organy stosujące prawo.

Sąd Rejonowy dostrzegł też, że tak istotna zmiana zasad rozstrzygania o kosztach postępowania egzekucyjnego w razie umorzenia postępowania wobec beczynności wierzyciela na podstawie art. 823 k.p.c. stosowana w drodze analogii może uderzać w zasadę uczciwości. Czynnikiem decydującym o reżimie prawnym, a tym samym o sytuacji finansowej stron, mogą być okoliczności niezależne i niezawinione przez wierzyciela, który został obciążony opłatą, mimo iż jego postawa odstaje od postaw sankcjonowanych przez ustawodawcę w drodze reformy postępowania egzekucyjnego, co może wydawać się krzywdzące. Ponadto tworzenie norm retroaktywnych w dziedzinie prawa daninowego jest niezasadne.

A.T.

*

III CZP 53/20

„Czy na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zażaleniowym, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1496 r.), przysługuje zaża-

lenie na postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania?”

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 maja 2020 r., I ACa 541/19, P. Rygiel, S. Jamróg, I. Dyka)

Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw dokonano zasadniczej przebudowy systemu środków zaskarżenia. Przewidziano, że art. 394² § 1 i § 1¹ k.p.c. w sposób wyczerpujący wskazuje rodzaje postanowień, od których przysługuje zażalenie „poziome”. Jednocześnie uchylono § 2 tego przepisu, który przewidywał, że w sprawach kasacyjnych na postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie przysługiwało zażalenie do Sądu Najwyższego.

W konsekwencji, zdaniem Sądu Apelacyjnego, literalna wykładnia przepisów kodeksu postępowania cywilnego w obecnym brzmieniu prowadzi do wniosku, że na postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania zażalenie nie przysługuje.

Za przyjęciem takiego stanowiska może przemawiać formalizm prawa procesowego i związana z nim jego precyzja. Co do zasady, dopuszczalność zaskarżenia zachodzi wtedy, gdy przepisy prawa procesowego przewidują, że od danego rodzaju orzeczenia przysługuje oznaczony środek zaskarżenia. Tym samym zażalenie jest dopuszczalne, gdy przepisy prawa procesowego przewidują możliwość wniesienia tego środka prawnego w konkretnej sytuacji procesowej od konkretnego rodzaju orzeczenia. Za brakiem możliwości rozszerzającej wykładni zaskarżalności orzeczeń w omawianym przypadku może przemawiać to, że dotyczy on postanowień sądu drugiej instancji.

Sąd Apelacyjny zwrócił jednak uwagę na możliwość zastosowania wykładni rozszerzającej i przyjęcie w drodze analogii, że także inne rodzaje postanowień, niewymienione w powołanych przepisach, podlegają zaskarżeniu w drodze zażalenia. Praktyka taka występowała w przeszłości, a jako przykład można wskazać, że w drodze wykładni Sąd Najwyższy przyjął dopuszczalność zażalenia na postanowienie co do stwierdzenia prawomocności orzeczenia.

Sąd drugiej instancji zauważył także, że przebudowa systemu środków zaskarżenia tworzy potrzebę refleksji nad skutkami z niej wynikającymi,

w tym związanymi z postrzeganiem funkcji zażaleń od postanowień wydawanych przez sąd drugiej instancji oraz wynikających stąd rygoryzmów. Ponadto, zdaniem Sądu Apelacyjnego, przyjęcie rozwiązania, że w obecnym stanie prawnym postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie – poza odrzuceniem apelacji – nie podlegają kontroli przez ich zaskarżenie zażaleniem, pozostawałoby w sprzeczności z konstytucyjną zasadą sprawiedliwości proceduralnej oraz ze standardami rzetelnego procesu, rozwiązanie takie bowiem wyłącza możliwość merytorycznej kontroli rozstrzygnięć, które ze względu na swój charakter powinny podlegać weryfikacji.

A.Z.

*

III CZP 54/20

„Czy po wydaniu przez sąd rejestrowy prawomocnego postanowienia o wpisie do rejestru kuratora ustanowionego w trybie art. 603 § 1 k.p.c. w związku z art 42 § 1 k.c. cofnięcie zgody kuratora na pełnienie tej funkcji stanowi ważny powód do zwolnienia go z funkcji kuratora ustanowionego dla osoby prawnej przez sąd rejestrowy?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 28 maja 2020 r., X Ga 646/19, L. Guza, G. Urban, Ł. Zamojski)

Przepisy nie regulują w sposób wyraźny ukształtowanej w praktyce instytucji cofnięcia zgody (rezygnacji) z funkcji kuratora, natomiast przewidują „zwolnienie z objęcia funkcji” (art. 152 zdanie drugie k.r.o.), lub zwolnienie z pełnionej już funkcji (art. 169 § 1 k.r.o.). W każdym przypadku wymagane jest podanie ważnych powodów. Problematyczne jest jednak, czy cofnięcie zgody lub rezygnacja z funkcji kuratora osoby prawnej może samo w sobie być uznane za ważny powód w rozumieniu powołanych regulacji. Zdaniem Sądu Okręgowego, przyjęcie takiej koncepcji sprowadzałoby się w istocie do możliwości złożenia przez kuratora osoby prawnej z dowolnych w zasadzie powodów oświadczenia o cofnięciu zgody, co mogłoby podważać sens użycia w powołanych przepisach pojęcia „ważne powody”. W konsekwencji

przemawia to za bardziej restrykcyjnym stosowaniem przytoczonych przepisów.

Według Sądu przedstawiającego zagadnienie prawne, dodatkowe wątpliwości wynikają z tego, że kuratela ustanowiona dla osoby prawnej wykazuje znaczną odmienność w stosunku do podstawowych rodzajów opieki i kurateli uregulowanych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Specyfika ta przejawia się zwłaszcza w tym, że w przypadku kurateli lub opieki ustanawianej dla osób fizycznych kuratorem zwykle zostaje osoba bliska, o czym nie może być mowy w przypadku kurateli dla osób prawnych.

Szczególne przesłanki niezbędne dla ustanowienia kurateli dla osób prawnych, którymi zgodnie z treścią art. 42 § 1 k.c. są niemożność prowadzenia swoich spraw lub brak możliwości reprezentacji spowodowane brakiem organu albo brakiem w składzie organu uprawnionego do reprezentowania osoby prawnej, podają w wątpliwość sens sztucznego utrzymywania jako kuratora osoby, która nie wyraża woli wykonywania swoich czynności. W takiej sytuacji można racjonalnie przyjmować, że osoba taka nie daje dalszej ręką wykonywania swojej funkcji.

Sąd Okręgowy podniósł jednak także, że postanowienie sądu rejestrowego o ustanowieniu kuratora dla osoby prawnej w sentencji, oprócz określenia osoby kuratora i zakresu powierzonych mu czynności, powinno zawierać wskazanie okresu, na jaki kurator został wyznaczony. Uzyskanie przez takie postanowienie waloru prawomocności powinno – ze względu na stabilność orzecznictwa – prowadzić do ograniczenia przyczyn zwolnienia kuratora jedynie do ważnych powodów podlegających ocenie przez sąd rejestrowy.

A.Z.

*

III CZP 55/20

„Czy zażalenie złożone przez uczestnika postępowania przed doręczeniem odpisu uzasadnienia, o którego sporządzenie wniósł, to jest przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia, podlega odrzuceniu?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 20 kwietnia 2020 r., X RCz 118/20, A. Bilińska-Czyżyk, B. Mizgier, P. Szarek)

Sąd Okręgowy przedstawił dwa możliwe kierunki rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego. Zgodnie z jednym, złożenie zażalenia jest możliwe dopiero po doręczeniu odpisu postanowienia z uzasadnieniem, a zażalenie wniesione przed rozpoczęciem biegu terminu podlega odrzuceniu na podstawie art. 373 k.p.c. jako niedopuszczalne z innych przyczyn, strona bowiem powinna zapoznać się z treścią uzasadniania, aby w zażaleniu odnieść się do jego treści oraz wskazać konkretne zarzuty. Wskazane stanowisko znajduje oparcie w pojawiających się w związku z nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego poglądach, że wprowadza ona w postępowaniu cywilnym rozwiązanie stosowane wcześniej w postępowaniu karnym, tj. zasadę, że sporządzenie pisemnego uzasadnienia zawsze poprzedza wniesienia środka zaskarżenia.

Drugie stanowisko wskazuje, że zażalenie wniesione przed rozpoczęciem biegu terminu do wniesienia zażalenia, jeżeli strona złożyła w terminie ustawowym wnioski o doręczenie uzasadnienia, nie podlega odrzuceniu, gdyż zgodnie z art. 373 § 1 k.p.c., który ma zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym na podstawie art. 397 § 3 k.p.c., sąd drugiej instancji odrzuca jedynie apelację spóźnioną, a nie apelację wniesioną przed terminem. Tożsame rozwiązanie zawierał art. 370 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją. W odniesieniu do tego przepisu Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 90/03 (OSNC 2005, nr 2, poz. 21) jednoznacznie wskazał, że nie jest możliwe przyjęcie, iż jednym z przypadków niedopuszczalności z innych przyczyn jest wniesienie środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego wniesienia. Podniósł, że ustawodawca wskazał przyczynę odrzucenia środka odwoławczego dotyczącą terminu do jego wniesienia, jednak uczynił to wyraźnie jedynie w odniesieniu do sytuacji, w której środek taki został złożony po upływie przepisanej terminu. Zdaniem Sądu Najwyższego, taki zabieg legislacyjny sugeruje, że złożenie środka zaskarżenia przed rozpoczęciem biegu terminu do jego złożenia nie zostało uznane za przyczynę odrzucenia uzasadniająca odrzucenie takiego środka. Sąd Najwyższy wskazał, że odmienne stanowisko jest wątpliwe także z tego względu, iż jego przyjęcie prowadziłoby do dokonywania oceny dochowywania terminu do złożenia środka zaskarżenia w płaszczyźnie róż-

nych grup przyczyn odrzucenia. Raz ocena taka następowałaby w ramach szczególnej podstawy odrzucenia środka zaskarżenia w postaci uchybienia końcowemu momentowi terminu, drugi raz zaś w zbiorczej grupie innych przyczyn niedopuszczalności. Sytuację taką Sąd Najwyższy ocenił jako nieprawidłową, gdyż wszystkie kwestie związane z terminem do wniesienia środka zaskarżenia powinny być poddawane ocenie w jednej grupie przyczyn odrzucenia środka zaskarżenia.

Zgodnie ze wskazanym stanowiskiem po nowelizacji odrzuceniu jako niedopuszczalne z innych przyczyn będzie podlegało jedynie zażalenie wprost, a więc zażalenie wniesione przez stronę, która nie żądała sporządzenia uzasadnienia postanowienia.

M.M.

*

III CZP 56/20

„1. Czy w przypadku zbycia wierzytelności bankowej zabezpieczonej hipoteką brak pisemnej zgody właściciela nieruchomości na przeniesienie hipoteki stanowi przeszkodę do dokonania wpisu w rozumieniu art. 626⁹ k.p.c. w sytuacji, gdy umowa zbycia wierzytelności bankowej zabezpieczonej hipoteką została zawarta przed dniem 7 marca 2019 r., zaś wniosek o ujawnienie przeniesienia hipoteki został złożony po tej dacie,

w przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze,

2. czy w postępowaniu wieczystoksięgowym dopuszczalne jest obalenie domniemania zgodności wpisu z rzeczywistym stanem prawnym w odniesieniu do wpisu o charakterze konstytutywnym?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 12 marca 2020 r., V Ca 2815/19, A. Szewczyk-Kubał, A. Łukaszuk, D. Bassa)

Sąd Okręgowy wskazał, że wątpliwości powstały w związku ze zmianą stanu prawnego dokonaną ustawą z dnia 17 stycznia 2019 r. o zmianie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r.,

poz. 326), która weszła w życie w dniu 7 marca 2019 r. Mocą tej ustawy zmieniono m.in. art. 95 ust. 4 i 5 Prawa bankowego w taki sposób, że od dnia 7 marca 2019 r. wyeliminowano z ust. 5 odesłanie, w myśl którego do zmiany treści hipoteki i przeniesienia hipoteki należało odpowiednio stosować art. 95 ust. 4 nakładający wymaganie złożenia przez właściciela nieruchomości w formie pisemnej dodatkowego oświadczenia. Rozstrzygnięcia wymaga więc, czy art. 95 ust. 5 Prawa bankowego sprzed nowelizacji wprowadzał dodatkowe unormowanie materialnoprawne w postaci konieczności uzyskania zgody właściciela na ujawnienie przeniesienia hipoteki, czy też odesłanie z tego przepisu było jedynie nieprecyzyjnym sformułowaniem ustawodawcy, którego celem było wyłącznie wprowadzenie niższej formy (pisemnej, bez poświadczenia podpisu) do ustanowienia hipoteki.

Sąd drugiej instancji, analizując orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące przedstawionego zagadnienia, przedstawił orzeczenia, w których wskazano na konieczność uzyskania zgody właściciela nieruchomości (uchwała z dnia 20 czerwca 2007 r., III CZP 50/07, OSNC 2008, nr 7–8, poz. 83, postanowienia z dnia 20 maja 2009 r., I CZ 22/09, niepubl., z dnia 23 czerwca 2010 r., II CSK 20/10, niepubl., oraz z dnia 21 lutego 2013 r., IV CSK 385/12, OSNC 2013, nr 10, poz. 119). Sąd Okręgowy stwierdził, że wykładnia art. 95 ust. 4 i 5 Prawa bankowego dokonana przez Sąd Najwyższy oraz uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej prowadzą do wniosku, iż wystarczające jest zastosowanie wykładni językowej.

Sąd drugiej instancji odwołał się jednak do wykładni celowościowej, dostrzegając trafność argumentów przedstawionych w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2018 r., IV CSK 280/17 (niepubl.), w którym wskazano, że ustawodawca, odstępując od przewidzianej w art. 245 § 2 zdanie drugie k.c. formy aktu notarialnego dla oświadczenia właściciela nieruchomości ustanawiającego ograniczone prawo rzeczowe w postaci hipoteki, przez wprowadzenie dla tego oświadczenia formy pisemnej, pod rygiorem nieważności, chciał odformalizować ustanowienie tzw. hipoteki bankowej.

W razie uznania, że przed dniem 7 marca 2019 r. taka zgoda była konieczna, lecz została nowelizacją zniesiona, konieczne jest rozstrzygnięcie dotyczące uprawnienia sądu wieczystoksięgowego do badania

wcześniejszych wpisów objętych domniemaniem przewidzianym w art. 3 u.k.w.h., gdyż poprzednia czynność przelewu wierzytelności hipotecznej dokonana była bez uzyskania zgody właściciela nieruchomości na ujawnienie zmiany wierzyciela hipotecznego, a pomimo to ujawniono przejście ograniczonego prawa rzeczowego.

Sąd drugiej instancji przypomniał, że prawomocny wpis hipoteki wiąże inne sądy (art. 365 k.p.c.) i nie może być obalony w jakimkolwiek postępowaniu jako przesłanka rozstrzygnięcia. Może to zatem nastąpić tylko w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 u.k.w.h.), skoro zgłoszone w niej roszczenie służy obaleniu domniemania ustanowionego w art. 3 u.k.w.h. Wskazał na ograniczoną kognicję sądu wieczystoksięgowego, w którym orzeka się tylko na podstawie wniosku oraz dołączonych do niego. Zwrócił jednak uwagę na poglądy wskazujące, że w postępowaniu wieczystoksięgowym kontroli sądu podlega również skuteczność materialnoprawna czynności prawnej, która stanowi podstawę wpisu. Wynika to ze szczególnej roli sądu w przeciwdziałaniu dokonywania wpisów sprzecznych z rzeczywistym stanem rzeczy.

Dla Sądu Okręgowego oczywiste jest, że podstawowym środkiem procesowym służącym usunięciu niezgodności pomiędzy stanem prawnym ujawnionym w księdze a rzeczywistym stanem prawnym jest powództwo przewidziane art. 10 u.k.w.h., pojawia się jednak pytanie, czy celowe jest kierowanie zainteresowanych na drogę osobnego procesu, w którym nie byłoby potrzeby prowadzenia czynności wykraczających poza kognicję sądu wieczystoksięgowego (art. 626⁸ § 2 k.p.c.).

M.M.

*

III CZP 57/20

„Czy w aktualnym stanie prawnym, po zmianach wprowadzonych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1469, umorzenie postępowania w sytuacji, gdy cofnięte zostało zażalenie na postanowienie rozpoznawane w ramach tzw. zażalenia poziomego, a więc przez inny skład sądu pierwszej

instancji, następuje w składzie trzech sędziów, czy też w składzie jednego sędziego?”

(postanowienie Sądu Rejonowego w Koninie z dnia 2 marca 2020 r., III Nsm 1082/19, M. Jankowski, A. Michalak, M. Kuś)

Sąd Rejonowy zakwestionował na pozór oczywistą konstatację, że decyzja w przedmiocie umorzenia postępowania zażaleniowego po skutecznym cofnięciu wniesionego zażalenia, jako w istocie formalna i niebędąca efektem rozpoznania zażalenia, powinna być wydana przez jednego sędziego w formie postanowienia.

Znowelizowany art. 397 k.p.c. nie zawiera wyjątków, dotychczas wprost wskazanych w tym przepisie, w których sąd rozpoznający zażalenie wydawał postanowienie w składzie jednego sędziego (art. 397 § 2 k.p.c. w dotychczasowym brzmieniu). Eliminacja tych wyjątków może oznaczać, że obecnie w ramach postępowania zażaleniowego wyłączono orzekanie sądu w składach innych niż skład trzyosobowy. Problem jednak nie rozwiązuje się, gdyż ustawa nowelizująca w zasadzie dosłownie przeniosiła treść zdania pierwszego z art. 397 § 2 k.p.c. do nowego § 3 tego przepisu, pozwalającego na zastosowanie przepisów o postępowaniu apelacyjnym.

Powstaje pytanie, czy także na podstawie odesłania z art. 397 § 3 k.p.c. dopuszczalne jest zastosowanie art. 367 § 3 k.p.c. do postępowania zażaleniowego i uznanie, że na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu zażaleniowym wydanie orzeczenia stanowiącego skutek oceny tego zażalenia innej niż jego rozpoznanie (np. umorzenie tego postępowania po cofnięciu zażalenia), może nastąpić w składzie jednego sędziego

Podobne zagadnienie zostało już przedstawione przez ten Sąd Rejonowy w sprawie III CZP 36/20.

M.M.

*

III CZP 58/20

„Czy zażalenie na postanowienie w przedmiocie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wydane przez sąd rejonowy

podlega rozpoznaniu przez sąd okręgowy jako sąd drugiej instancji?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 4 czerwca 2020 r., II Cz 92/20, P. Hochman, D. Mizera, J. Gołębiowski)

Sąd Okręgowy stwierdził, że dotychczasowa wykładnia art. 795 § 1 k.p.c. uwzględniająca dewolutywny charakter zażalenia na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności i skutkującego przekazaniem sprawy do sądu wyższej instancji nie budziła żadnych wątpliwości. Przyjmowano również powszechnie, że w postępowaniu wywołanym wniesieniem tego zażalenia mają zastosowanie przepisy ogólne postępowania egzekucyjnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CZ 113/09, niepubl.). Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na prawną odrębność postępowania o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu w stosunku do postępowania egzekucyjnego, odwołując się jednak do argumentów wynikających z systematyki przepisów kodeksu postępowania cywilnego, wyjaśnił, że art. 767⁴ § 2 k.p.c. rozstrzyga o tym, kiedy skarga kasacyjna jest dopuszczalna zarówno we właściwym postępowaniu egzekucyjnym, jak i w postępowaniu w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności.

Sąd drugiej instancji przypominał, że z dniem 7 listopada 2019 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469). Dokonano zmiany art. 767⁴ k.p.c. przez dodanie § 1¹, w którym wskazano, że zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie w składzie trzech sędziów. Wskazana ustawa nie objęła zmiany redakcji § 2 tego przepisu, który przewidywał i nadal przewiduje, że na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. W związku z tym pytanie o wzajemny stosunek art. 767⁴ i art. 795 k.p.c. stało się ponownie aktualne i ma znaczenie dla ustalenia właściwości funkcyjnej sądu okręgowego działającego jako sąd drugiej instancji, do rozpoznania zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności.

Przyjęcie, że art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. ma zastosowanie w postępowaniu klauzulowym prowadzi do wniosku, iż zażalenie wniesione na pod-

stawie art. 795 k.p.c. – jako „poziome” – powinno być rozpoznane przez sąd rejonowy. Zdaniem Sądu drugiej instancji, przemawia za tym dążenie ustawodawcy do ograniczenia możliwości wnoszenia zażaleń do sądów okręgowych działających jako sądy drugiej instancji. Za zasadnością tego stanowiska przemawia również pośrednio zaprezentowany w uzasadnieniu cytowanego postanowienia Sądu Najwyższego pogląd o potrzebie stosowania powołanego przepisu również w postępowaniu klauzulowym. Sąd Okręgowy opowiedział się jednak za odmiennym poglądem, wynikającym przede wszystkim z uznania, że stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy dotyczyło odmiennego stanu prawnego, rozstrzygało inny problem prawny i odnosiło się jedynie do zastosowania art. 767⁴ § 2 k.p.c.

Działania ustawodawcy, polegające na pozostawieniu w art. 795 § 2 sformułowania „sąd drugiej instancji”, nie można ocenić inaczej niż z uwzględnieniem jego racjonalności; wolą ustawodawcy było pozostawienie dotychczasowych reguł orzekania w zakresie zażaleń na postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności. Przemawia za tym również systematyka kodeksu postępowania cywilnego. Sąd drugiej instancji przyjął, że postępowanie klauzulowe, jako część postępowania egzekucyjnego, zawiera normy *lex specialis* w stosunku do norm części ogólnej o postępowaniu egzekucyjnym, które derogują normy o charakterze ogólnym.

M.M.

*

III CZP 59/20

„Czy zażalenie w niesione w terminie tygodniowym od dnia doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem, mimo niezgłoszenia wniosku o takie doręczenie, jest dopuszczalne?”

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 maja 2020 r., V Acz 281/20, M. Szerel, A. Fronczyk, E. Wiatrzyk-Wojciechowska)

Strona nie złożyła wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, lecz Sąd Okręgowy sporządził uzasadnienie bez takiego wniosku i od razu, wraz z sentencją, doręczył je

stronie. W związku z tym powstała wątpliwość, czy zażalenie jest dopuszczalne.

Sąd drugiej instancji odwołał się do orzecznictwa dotyczącego wniesienia skargi kasacyjnej i okoliczności doręczenia przez sąd z urzędu odpisu postanowienia z uzasadnieniem, które nie sanuje braku wniosku strony zawierającego żądanie doręczenia. Sąd Apelacyjny wskazał jednak na duży formalizm postępowania kasacyjnego oraz to, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia prawomocnego orzeczenia. Uniemożliwienie stronie zaskarżenia orzeczenia incydentalnego, powiązane z nieprawidłowym działaniem sądu, może być uznane za godzące w standardy w zakresie zaskarżalności orzeczeń i naruszające nie tylko zasadę dwuinstancyjności postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji), lecz także konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 ust. 1).

Sąd drugiej instancji podkreślił sprawność postępowania, stanowiącą generalne uzasadnienie nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego. Jeżeli zatem strona otrzymała odpis postanowienia z uzasadnieniem, to wymaganie od niej złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem, w istocie ponowne, z pewnością nie usprawni, lecz przedłuży postępowanie. Co więcej, w razie doręczenia już stronie orzeczenia z uzasadnieniem za sprzeczne z zasadami logiki i zdrowego rozsądku można uznać wymaganie od niej składania wniosku o takie doręczenie.

M.M.

*

III CZP 60/20

„1. Czy zarządzenie o zwrocie pozwu wydane na podstawie art. 130^{1a} k.p.c. podlega doręczeniu stronie, nawet jeśli jest ona reprezentowana przez pełnomocnika procesowego;

2. czy wydanie zarządzenia o zwrocie pozwu na podstawie art. 130^{1a} k.p.c. ze wskazaniem braków stanowiących podstawę zwrotu zgodnie z § 2 tego przepisu powoduje, że termin do złożenia zażalenia na to zarządzenie biegnie od dnia jego doręczenia?”

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2020 r., V Acz 303/20, B. Chazan, P. Aśtanowicz, E. Jefimko)

Użyte w art. 130^{1a} § 1 k.p.c. sformułowanie „przewodniczący zwraca pismo stronie” oznacza, iż stanowi on *lex specialis* wobec art. 133 § 3 k.p.c., a więc wyłącza obowiązek dokonywania doręczeń ustanowionemu pełnomocnikowi procesowemu. Sąd drugiej instancji wykluczył przypadkowość, gdyż dyspozycja przepisu obejmuje złożenie pisma przez profesjonalnego pełnomocnika, a przepis posługuje się pojęciem doręczenia zarządzenia stronie, a nie temu pełnomocnikowi. Ten wniosek potwierdza także różnica w brzmieniu omawianego przepisu oraz art. 130² § 1 k.p.c., który przewiduje, że pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca, nie wskazując jednocześnie strony jako adresata takiego zwrotu. Na gruncie art. 130 k.p.c. przyjmuje się więc, że zarządzenie o zwrocie pisma z przyczyn określonych w tym przepisie należy doręczyć pełnomocnikowi strony, a nie samej stronie, co spotkało się z krytyką, gdyż rozwiązanie takie nie jest spójne z treścią § 2 tego przepisu, w którym ustawodawca przewidział możliwość sanowania wadliwie dokonanej czynności przez samą stronę.

Zgodnie z przeciwnym poglądem, wskazanie w art. 130^{1a} § 1 k.p.c. strony postępowania, a nie pełnomocnika, jako adresata doręczenia, nie uchyla ogólnych zasad związanych z reprezentacją w procesie. Na gruncie art. 130² § 2 k.p.c., który przewiduje możliwość sanowania błędu przez uiszczenie stosownej opłaty i w którym, podobnie jak w art. 130^{1a} § 3 k.p.c., mowa jest o działaniu strony, przyjmuje się, że jeżeli reprezentuje ją pełnomocnik procesowy, to jemu właśnie należy doręczać wszelkie pisma procesowe, sądowe oraz zarządzenia, a więc także zarządzenie o zwrocie pozwu. Wbrew więc brzmieniu art. 130² § 2 k.p.c. należy przyjąć, że przepis ten nie uchyla dyspozycji art. 133 § 3 k.p.c., wobec czego zarządzenie o zwrocie nienależycie opłaconego pisma doręcza się ustanowionemu pełnomocnikowi, a nie bezpośrednio stronie.

O braku podstaw do konstruowania dalszych odstępstw od ustanowionej zasady o tak istotnych skutkach procesowych może przemawiać brak stanowczego uregulowania takiego wyjątku w art. 130^{1a} k.p.c., a jedynie niezamierzone posłużenie się pojęciem strony jako adresata zwrotu. Trudno także dopatrzeć się uzasadnienia aksjologicznego lub praktycznego dla wprowadzenia takiego wyjątku, skoro przedstawiciele doktryny zgodni są, że pełnomocnik może uzupełnić braki formalne i fis-

kalne pisma, i zazwyczaj tego dokonuje, pomimo wskazania w treści analizowanych przepisów, iż czyni to strona.

Sąd Apelacyjny nie miał wątpliwości, że zamierzeniem ustawodawcy we wprowadzeniu art. 130^{1a} k.p.c., wzorowanego na art. 479^{8a} i art. 130² k.p.c., było jak największe odciążenie sędziów w celu przyśpieszenia trwania postępowań, m.in. zwalniając ich od obowiązku uzasadniania wydawanych przez nich orzeczeń w nieuzasadnionych sytuacjach oraz od zbędnego wzywania do uzupełnienia braków formalnych. Zgodnie z jednym ze stanowisk, obowiązek wskazania braków, które stanowią podstawę zwrotu, niezależnie od tego, czy zarządzenie podlega zaskarżeniu zażaleniem, stanowi wyjątek od zasady nieuzasadniania niezaskarżalnych orzeczeń. Wskazanie braków jest uzasadnieniem zarządzenia, gdyż ma służyć możliwości kontroli instancyjnej zarządzenia (jeżeli przysługuje na nie zażalenie), a także ma umożliwić wnoszącemu pismo uzupełnienie lub poprawienie braków formalnych. Przeniesienie na grunt zażalenia wypracowanych w judykaturze zasad dotyczących dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej prowadzi do wniosku, że ze względu na przewidziane ustawowo doręczenie zarządzenia z uzasadnieniem złożenie wniosku o doręczenie jego uzasadnienia nie jest warunkiem *sine qua non* dopuszczalności zażalenia i nie skutkuje jego odrzuceniem (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 1999 r., III CZ 126/99, niepubl.).

Ten pogląd opiera się na założeniu, że skoro przyczyny zwrotu pisma zostały ujawnione, strona zwolniona jest z wnioskowania o ich przedstawienie przez złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia, które sprowadzałoby się do powtórzenia tej samej argumentacji, kłóci się bowiem z zasadami logiki wymaganie od strony wnioskowania o uzasadnienie zarządzenia, którego przyczyna wydania została podana w podlegającej doręczeniu decyzji.

Stanowisko opowiadające się za zastosowaniem w takiej sytuacji reguł ogólnych związanych z terminem i sposobem wniesienia zażalenia można opierać na twierdzeniu, że wskazanie braków stanowiących przyczynę zwrotu pisma ma znaczenie jedynie dla możliwości skorzystania z uprawnienia przewidzianego w art. 130^{1a} § 3 k.p.c. W tym aspekcie jedynie realizowałaby się funkcja tego rozwiązania związana z usprawianiem postępowania, natomiast skorzystanie z drogi zaskarżenia za-

zarządzenia o zwrocie pisma inicjującego postępowanie oznacza konieczność dochowania ogólnego reżimu, w tym wnioskowania o sporządzenie uzasadnienia tego zarządzenia.

M.M.

*

III CZP 61/20

„Czy wniesienie zażalenia w terminie do złożenia wniosku o doręczenia postanowienia z uzasadnieniem zawiera w sobie dorozumiany wniosek o doręczenia postanowienia z uzasadnieniem?”

(postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 15 czerwca 2020 r., X Gz 79/20, P. Wiśniewski, P. Kirczuk-Antończak, K. Czajka)

Sąd Okręgowy stwierdził, że w związku z nowym brzmieniem art. 394 § 2 k.p.c. w orzecznictwie sądów powszechnych dominuje stanowisko, iż jeżeli strona nie złożyła w terminie wniosku o uzasadnienie postanowienia, a jedynie wniosła zażalenie, to traci prawo do zaskarżenia orzeczenia. Zażalenie podlega w takiej sytuacji odrzuceniu jako niedopuszczalne (art. 373 § 1 w związku z art. 397 § 3 k.p.c.). Zastrzegł jednak, że w okresie międzywojennym Sąd Najwyższy – jako zasadę prawną – uchwalił, iż wniesienie zażalenia w terminie właściwym do zgłoszenia wniosku o uzasadnienie postanowienia mieści w sobie w sposób dorozumiany żądanie sporządzenia uzasadnienia (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 2 maja 1936 r., C III 519/35, Zb.Urz. 1935, nr 1, poz. 1).

Sąd drugiej instancji nie miał wątpliwości, że obecnie warunkiem zaskarżenia postanowienia jest otrzymanie postanowienia z uzasadnieniem – z wyjątkiem sytuacji, w której sąd odstąpił od uzasadnienia – a więc zażalenie złożone bez uprzedniego wniosku o doręczenie uzasadnienia postanowienia jest niedopuszczalne, podzielił jednak przyjęty w przedwojennym orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd nakazujący traktować zażalenie wniesione w terminie do złożenia wniosku o doręczenia postanowienia z uzasadnieniem również jako dorozumiany wniosek o doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jest on zgodny z ugruntowaną w orzecznictwie zasadą interpretowania czynności procesowych na korzyść strony, a także stosowanym przy wykładni pism

procesowych założeniem, że ludzie rozsądni składają pismo w określonym celu, chcąc tego co jest niezbędne do jego urzeczywistnienia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2013 r., IV CZ 81/13, niepubl., i z dnia 5 września 2001 r., I CZ 110/01, niepubl.). Jeżeli zatem intencją strony jest zaskarżenie niekorzystnego dla niej postanowienia, a warunkiem skutecznego zaskarżenia orzeczenia jest złożenie wniosku o jego uzasadnienie, to racjonalnie działająca strona, składając zażalenie na postanowienie, żąda także jego uzasadnienia.

Sąd Okręgowy zastrzegł jednak, że stanowisko to budzi poważne wątpliwości, gdyż jest sprzeczne z poglądami wyrażanymi obecnie w orzecznictwie sądów powszechnych.

M.M.

*

III CZP 63/20

„Czy w aktualnie obowiązującym stanie prawnym do rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie zagrożenia nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie niewykonującej obowiązków wynikających z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub wykonującej te obowiązki niewłaściwie (zażalenie przewidziane w art. 598¹⁵ § 1 i § 2 k.p.c.) właściwy jest inny skład sądu pierwszej instancji czy sąd drugiej instancji?”

(postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk – Południe w Gdańsku z dnia 8 czerwca 2020 r., IV RCz 29/20, A. Kubica, E. Szczutowaska, M. Olejnicka)

Sąd Rejonowy wskazał, że brak przepisów wskazujących, który model postępowania zażaleniowego – unormowany w art. 394 § 1 czy w art. 394^{1a} § 1 k.p.c. – jest właściwy, gdy możliwość zaskarżenia orzeczenia została przewidziana w przepisach szczególnych. Jednocześnie nie można z analizy tych przepisów wyprowadzić wniosku, że wołą ustawodawcy było wprowadzenie do postępowania cywilnego jako zasady tzw. zażaleń poziomych lub zażaleń dewolutywnych, wnoszonych do sądu drugiej instancji. Wskazane przepisy są, w ocenie Sądu Rejonowego, przepisami równorzędnymi i każdy z nich tworzy zamknięty

catalog orzeczeń zaskarżalnych oraz modelu właściwego dla nich postępowania zażaleniowego. Można domniemywać, że intencją ustawodawcy było odciążenie sądów drugiej instancji i ograniczenie działań tych sądów w sprawach o niewielkiej wadze procesowej, tzw. wpadkowych, i umożliwienie rozpoznania zażaleń jedynie od tych orzeczeń, które mają istotną wagę dla sprawy, decydują o jej bycie lub toku oraz – co wydaje się oczywiste – kończą postępowanie w sprawie.

Jak zauważył Sąd Rejonowy, postępowania dotyczące wykonania kontaktów dziećmi utraciły egzekucyjny charakter, stając się postępowaniem opiekuńczym, ograniczonym do fazy wykonawczej. Umieszczenie przepisów w ramach postępowania nieprocesowego pozwala jednak sądzić, że intencją ustawodawcy było zerwanie kojarzenia tych postępowań z postępowaniami egzekucyjnymi. Tym samym brak podstaw do stosowania w postępowaniu o wykonanie kontaktów z dzieckiem, w obecnym porządku prawnym, *per analogiom* art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., który powiązany jest ściśle z postępowaniem egzekucyjnym.

W ocenie Sądu Rejonowego, zarówno zażalenia na postanowienia uwzględniające wniosek, jak i zażalenia na postanowienia oddalające wniosek oraz na postanowienia umarzające postępowanie w sprawie, powinny podlegać rozpoznaniu przez sąd drugiej instancji. Postanowienie uwzględniające wniosek jest wydane po merytorycznym rozpoznaniu sprawy i postępowanie takie w swojej istocie nie różni się od postępowania zakończonego oddaleniem wniosku. Sąd Rejonowy wskazał na występującą rozbieżność orzecznictwa sądów powszechnych w tym zakresie oraz przedstawił Sądowi Najwyższemu analogiczne zagadnienia prawne w sprawach III CZP 17/20 i III CZP 47/20.

M.M.

GLOSY

prawo cywilne materialne

Dopuszczalne jest zawarcie umowy zrzeczenia się prawa do zachowku (art. 1048 k.c.).

(uchwała z dnia 17 marca 2017 r., III CZP 110/16, I. Koper, K. Pietrzykowski, A. Piotrowska, OSNC 2017, nr 12, poz. 134; BSN 2017, nr 3, s. 11; MoP 2017, nr 8, s. 395; Rej. 2017, nr 4, s. 165; R.Pr., Zeszyty Naukowe 2017, nr 2, s. 194)

Glosa

Norberta Tułaka, Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis 2019, nr 2, s. 219

Glosa ma charakter krytyczny.

Według glosatora, stanowisko Sądu Najwyższego w kwestii dopuszczalności zawarcia umowy zrzeczenia się prawa do zachowku budzi kontrowersję w kontekście regulacji zawartej w art. 1047 k.c., zakazującej zawierania umów o spadek po osobie żyjącej, oraz zamkniętego katalogu czynności prawnych *mortis causa* określonych w art. 941 i 942 k.c. Za nieprzekonujące uznał glosator stanowisko, że skoro zrzeczenie się dziedziczenia zawiera w sobie *implicite* zrzeczenie się roszczenia o zachówek, to posługując się wnioskowaniem *a maiori ad minus* można skutki takiego zrzeczenia ograniczyć i na podstawie art. 1048 k.c. zrzec się jedynie prawa do zachowku. Podkreślił, że zachówek jest figurą prawną odrębną od dziedziczenia i już z tej przyczyny brak podstaw do

zastosowania tej dyrektywy inferencyjnej. Wskazał na nadmierną swobodę w zamiennym posługiwaniu się terminami umowy dziedziczenia *sensu largo* i *sensu stricto*, podkreślając, że przewidziany w art. 1048 k.c. wyjątek powinien podlegać interpretacji *sensu stricto*, tak samo jak zakaz sformułowany w art. 1047 k.c.

Według autora glosy, nietrafna jest także argumentacja odwołująca się do zasady, że dozwolone jest to, co nie jest wyraźnie zakazane. Glosator podkreślił, że w przypadku umów dotyczących spadku ustawodawca zastrzegł *numerus clausus* dozwolonych czynności prawnych *mortis causa*, a katalog ten nie powinien być interpretowany rozszerzająco ani analogicznie. Ponadto, wbrew stanowisku Sądu Najwyższego, pominięcie instytucji zrzeczenia się prawa do zachowku w przepisach kodeksu cywilnego stanowiło celowe rozstrzygnięcie ustawodawcy, o czym – zdaniem glosatora – świadczą dostępne źródła dotyczące przebiegu prac legislacyjnych.

W ocenie glosatora, Sąd Najwyższy nie poświęcił także należytej uwagi kwestii skutków, jakie wywołuje umowa o zrzeczenie się zachowku wobec osób trzecich, skoro roszczenie o zachówek przysługuje wobec spadkobierców, a nie wobec spadkodawcy. Przedstawione wątpliwości doprowadziły glosatora do konkluzji, że kwestia dopuszczalności umowy o zrzeczenie się zachowku powinna zostać wyraźnie uregulowana przez ustawodawcę.

Glosy aprobujące opracowali: P. Księżak (Rej. 2017, nr 9, s. 124) i P. Bender (Rej. 2018, nr 5, s. 65), a także T. Jasiakiewicz (OSP 2018, nr 9, poz. 86) oraz T. Justyński (OSP 2018, nr 11, poz. 109). Uchwałę omówił A. Grebieniow (Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa za rok 2017, red. J. Kosonoga, Warszawa 2018, s. 136).

A.D.

*

Skoro dotacje gminy mają być przeznaczone na realizację określonych zadań (kształcenie, wychowanie i opieka), to dla określenia poziomu dotacji znaczenie mają jednak wszystkie kategorie wydatków ponoszone na realizację wskazanych zadań. Nie ma tu znaczenia sam sposób ich księgowania (wyodrębniania, np. na

odpowiednim rachunku, wydzielonym lub specjalnym), czy także sposób (źródło) ich finansowania (np. ponoszenie opłat przez rodziców uczniów).

(z uzasadnienia wyroku z dnia 27 października 2017 r., IV CSK 732/16, M. Bącznyk, A. Kozłowska, K. Zawada, niepubl.)

Glosa

Pawła Lenio, Studia Iuridica Lublinensia 2020, nr 3, s. 239

Glosa ma charakter krytyczny.

Autor uznał stanowisko Sądu Najwyższego za wynik wykładni *contra legem* art. 90 ust. 2b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) i art. 223 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 869 ze zm.). Podkreślił, że jest ono także niezgodne z jednolitym stanowiskiem doktryny prawa finansowego oraz regionalnych izb obrachunkowych i Krajowej Rady Regionalnych Izb Obrachunkowych. Zdaniem komentatora, podtrzymanie tego stanowiska może doprowadzić do powstania linii orzeczniczej niezgodnej z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

Komentator podkreślił, że zasadnicze znaczenie dla oceny glosowanego orzeczenia ma sformułowanie „ustalone w budżecie gminy wydatki bieżące”, wynikające z art. 90 ust. 2b ustawy o systemie oświaty, ponieważ tylko wydatki ustalone w budżecie gminy wpływają na wysokość dotacji należnej niepublicznym przedszkolom. Zgodnie z art. 211 ust. 4 ustawy o finansach publicznych, podstawę gospodarki finansowej każdej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym stanowi uchwała budżetowa, a nie budżet. W żaden sposób nie można więc utożsamiać pojęcia budżetu z pojęciem uchwały budżetowej; są to dwie różne kategorie, które ustawodawca konsekwentnie rozróżnia, a budżet jest pojęciem zakresowo węższym niż uchwała budżetowa, stanowi on bowiem jedynie część uchwały budżetowej. Z formalnego punktu widzenia budżet jest zatem najważniejszym załącznikiem do uchwały budżetowej, ale nie jedynym. Oznacza to, że plan dochodów rachunku, o którym mowa w art. 223 ustawy o finansach publicznych, oraz wydatków nimi finansowanych wraz z budżetem to dwa różne załączniki

do uchwały budżetowej. Konsekwencją tego jest fakt, że dochody i wydatki rachunku dochodów przewidzianych w art. 223 ustawy o finansach publicznych nie mogą i w żadnej jednostce samorządu terytorialnego nie są elementem budżetu, lecz elementami uchwały budżetowej.

Zdaniem autora, w pełni uzasadnione jest twierdzenie, że dochody i wydatki wydzielonego rachunku dochodów nie mogą być wydatkami bieżącymi ustalonymi w budżecie, o których mowa w art. 90 ust. 2b ustawy o systemie oświaty. Nie mogą wobec tego być brane pod uwagę przy obliczaniu wysokości należnej kwoty dotacji dla przedszkola niepublicznego. Rzecz miałaby się inaczej, gdyby ustawodawca w art. 90 ust. 2b ustawy o systemie oświaty wskazał, że przy obliczaniu kwoty dotacji brane są pod uwagę wydatki objęte uchwałą budżetową lub ustalone w uchwale budżetowej.

M.M.

*

Następcze stwierdzenie przez sąd rejestrowy niezgodności z przepisami prawa treści statutu spółdzielni, stanowiącego podstawę jej wcześniejszego zarejestrowania, nie uzasadnia wszczęcia postępowania przymuszającego na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 700 ze zm.).

(uchwała z dnia 11 stycznia 2018 r., III CZP 90/17, A. Owczarek, R. Trzaskowski, K. Zawada, OSNC 2018, nr 10, poz. 97; BSN 2018, nr 1, s. 6; R.Pr., Zeszyty Naukowe 2018, nr 1, s. 165; Rej. 2018, nr 2, s. 157)

Glosa

Agnieszki Goldiszewicz, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2019, nr 12, s. 43

Glosa jest częściowo krytyczna.

Autorka zaaprobowana zasadniczą tezę uchwały, wyraziła jednak zastrzeżenia do stanowiska w przedmiocie alternatywnych względem postępowania przymuszającego rozwiązań problemu następczego stwierdzenia przez sąd rejestrowy niezgodności statutu spółdzielni

z przepisami prawa. Podkreśliła przy tym, że art. 42 Pr.spółdz. można stosować wyłącznie do następczej wadliwości statutu, tj. powstałej na skutek podjęcia uchwały o jego zmianie i wpisu modyfikacji statutu do rejestru. Zwróciła też uwagę, że wniesienie środków zaskarżenia wymaga aktywności uprawnionego podmiotu.

Zdaniem glosatorki, w prawie występuje luka konstrukcyjna, którą można wypełnić w drodze analogii do art. 21 i 327 k.s.h. Autorka podkreśliła, że stan faktyczny objęty hipotezą tych przepisów jest pod względem cech istotnych bardzo zbliżony do analizowanego w uchwale. Jej zdaniem, analogia z przepisów o spółce akcyjnej wydaje się bardziej uzasadniona niż sięganie do art. 172 k.s.h. ze względu na to, że konstrukcja spółdzielni bliższa jest konstrukcji spółki akcyjnej.

Uchwałę omówili także w przeglądach orzecznictwa: P. Popardowski (Glosa 2018, nr 2, s. 5), T. Szczurowski (PUG 2019, nr 5, s. 36) oraz M.J. Zieliński (Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa, red. J. Kosonoga, Warszawa 2019, s. 276).

J.T.

*

W sprawie o ochronę dóbr osobistych naruszonych w książce zakazanie autorowi kolejnego wydania książki stanowi formę cenzury, której w demokratycznym państwie prawa nie można tolerować; następcza interwencja prawa jest wystarczającym i jedynym środkiem przysługującym pokrzywdzonemu.

(wyrok z dnia 28 marca 2018 r., IV CSK 317/17, K. Tyczka-Rote, A. Kozłowska, R. Trzaskowski, niepubl.)

Glosa

Moniki Serek, Monitor Prawniczy 2020, nr 9, s. 477

Glosatorka wskazała, że zasadnicze tezy przedstawione w komentowanym orzeczeniu zasługują na aprobatę. Uwagi krytyczne dotyczą fragmentu uzasadnienia, w którym Sąd Najwyższy podał, że zaniechanie dalszego naruszenia dóbr osobistych powodów przez nowe wydanie książki jest aktualne tylko wtedy, gdy istnieje uzasadniona obawa dal-

szego naruszenia dobra osobistego, tymczasem powodowie nie zdołali udowodnić, iż pozwany zamierza ponownie wydać książkę i że uczyni to z taką jej treścią, która została zakwestionowana i skutkowała wydaniem prawomocnego wyroku nakazującego mu przeproszenie powodów. Sąd Najwyższy przyjął, powołując się na art. 53 ust. 1, art. 73 i 31 ust. 3 Konstytucji, że każde powstrzymanie publikacji to forma cenzury, której w demokratycznym społeczeństwie nie można tolerować. Następcza interwencja prawa jest wystarczającym i jedynym środkiem pozostawionym do dyspozycji pokrzywdzonego.

Zdaniem autorki, nie jest uzasadnione obciążanie powoda obowiązkiem wykazania, że pozwany zamierza ponownie wydać swoją książkę i że uczyni to z taką jej treścią, która została zakwestionowana i skutkowała wydaniem prawomocnego wyroku nakazującego mu przeproszenie poszkodowanego. Żądanie zaniechania naruszenia dóbr osobistych przez nowe wydanie książki może i powinno polegać na zaniechaniu nowego wydania książki zawierającej treści naruszające w sposób bezprawny dobra osobiste powoda. Nie chodzi zatem o zaniechanie wydania przez pozwanego książki jako takiej, ale o zaniechanie wydania książki zawierającej treści, które naruszyły dobra osobiste powoda.

Komentatorka nie zgodziła się z tezą, że każde powstrzymanie publikacji to forma cenzury, której nie można tolerować w demokratycznym społeczeństwie. Zgodnie z art. 54 ust. 2 Konstytucji, zakazana jest jedynie cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu, pod pojęciem której rozumie się cenzurę uprzednią, dokonywaną przed rozpowszechnieniem danego środka społecznego przekazu, o charakterze generalnym i instytucjonalnym, wykonywaną przez organy administracji państwowej. Kontrola sądowa dokonywana na potrzeby rozpoznania konkretnej sprawy sądowej i w celu zapewnienia należytej ochrony prawnej nie ma charakteru kontroli generalnej i instytucjonalnej.

W ocenie glosatorki, nie można zgodzić się również z argumentacją, że następcza reakcja prawa na naruszenie dóbr osobistych jest wystarczającym środkiem pozostawionym do dyspozycji pokrzywdzonego. Z pewnością w przypadkach drastycznych form naruszeń dóbr osobistych żadne przeprosiny ani środki pieniężne nie będą w stanie całkowicie naprawić krzywd doznanych na skutek ponownej publikacji zawierającej bezprawne treści. Oddalenie żądania w tego rodzaju sprawach zakazu

rozpowszechniania kolejnych wydań książki zawierającej bezprawne treści nie ma dostatecznego uzasadnienia w art. 24 k.c. Jednocześnie, mając na względzie, że zakaz publikacji w sposób istotny narusza dobra osobiste twórcy dzieła literackiego, powinien być on stosowany przez sądy wyjątkowo i ostrożnie, nie każde bowiem naruszenie dobra osobistego na skutek treści zawartych w dziele literackim uzasadnia rozstrzygnięcie przez sąd o zakazie publikacji. Przy ocenie zasadności zastosowania zakazu publikacji powinien być brany pod uwagę przede wszystkim charakter naruszonego dobra osobistego oraz sposób i intensywność naruszonego dobra osobistego przez pozwanego.

Glosowany wyrok został omówiony przez N. Ryckę (Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa, red. J. Kosonoga, Warszawa 2019, s. 143)

R.N.

*

Dłużnik odpowiadający rzeczowo, który mimo wezwania nie płaci długu zabezpieczonego hipoteką, popada w opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego.

(uchwała z dnia 18 stycznia 2019 r., III CZP 66/18, *M. Romańska, M. Kocon, A. Kozłowska, OSNC 2019, nr 11, poz. 108; BSN 2019, nr 1, s. 6; MoP 2019, nr 4, s. 179; R.Pr., Zeszyty Naukowe 2019, nr 1, s. 150; M.Pr.Bank. 2020, nr 6, s. 28)*

Glosa

Łukasza Przyborowskiego, Monitor Prawa Bankowego 2020, nr 6, s. 47

Glosa ma charakter w większości krytyczny.

W ocenie autora, teza uchwały jest nie tylko niekonkluzywna w kontekście zagadnienia prawnego, ale przede wszystkim nietrafna, gdyż brak podstaw do obciążania właściciela obowiązkiem zapłaty odsetek z tytułu własnego opóźnienia w spełnieniu świadczenia. Wskazał, że uchwała została podjęta w stanie faktycznym, w którym w ogóle nie występowało zagadnienie prawnej oceny zakresu odpowiedzialności dłuż-

nika rzeczowego, lecz problem odpowiedzialności dłużnika osobistego z tytułu hipoteki po skutecznym podniesieniu zarzutu przedawnienia. Jego zdaniem, w stanie faktycznym sprawy Sąd Najwyższy powinien był odmówić podjęcia uchwały lub odnieść jej treść do sytuacji prawnej właściciela, który skutecznie podniósł zarzut przedawnienia, gdyż nie jest on bynajmniej dłużnikiem rzeczowym.

Glosator nie podzielił również wywodów Sądu Najwyższego co do charakteru odpowiedzialności właściciela z tytułu hipoteki. Podkreślił, że krytycznie należy odnieść się do samej treści uchwały. W jego ocenie, nie jest istotne to, czy sytuacja właściciela po wezwaniu do zapłaty zostanie nazwana opóźnieniem; istotą rzeczy są ewentualne skutki takiego opóźnienia, a w szczególności to – również w kontekście zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd drugiej instancji – czy zastosowanie ma wtedy art. 481 § 1 k.c. Autor stwierdził, że Sąd Najwyższy uchylił się od odpowiedzi na to pytanie, chociaż treść uchwały może sugerować, że przyjmuje zobowiązanie za odsetki z tytułu opóźnienia. Jego zdaniem, przepisy nie pozwalają na przyjęcie istnienia zobowiązania właściciela – a szerzej, także zastawcy – za „własne” odsetki z tytułu opóźnienia.

Podsumowując glosator podniósł, że w przypadku hipoteki na nieruchomości należącej do dłużnika osobistego skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia nie prowadzi do tego, że staje się on dłużnikiem rzeczowym. Pozostaje on nadal dłużnikiem osobistym i odpowiada z tytułu własnego zobowiązania i zgodnie z jego treścią. Wskazał, że zgodnie jednak z art. 77 zdanie drugie u.k.w.h. zarzut taki niweczy możliwość dochodzenia przez wierzyciela hipotecznego należności odsetkowych. Dodał, że właściciel niebędący dłużnikiem osobistym nie jest zobowiązany do spełnienia świadczenia pieniężnego w rozumieniu i na podstawie art. 353 i n. k.c. i jest to wyłącznie jego uprawnienie, z którego może skorzystać w celu zapobieżenia egzekucji z nieruchomości zmierzającej do zaspokojenia wierzyciela hipotecznego w odniesieniu do zabezpieczonej wierzytelności, w tym – zgodnie z art. 69 u.k.w.h. – odsetek naliczonych wobec dłużnika osobistego zgodnie z treścią stosunku prawnego łączącego wierzyciela hipotecznego i dłużnika osobistego, chyba że strony odpowiedzialność za takie odsetki wyłączyły.

Uchwała została omówiona przez M. Berka i S. Romanowa w przeglądzie orzecznictwa (Pal. 2019, nr 6, s. 116; red. J. Pisuliński).

M.K.

*

Reprezentacja całego kapitału zakładowego w rozumieniu art. 240 k.s.h. odnosi się do prawnej możliwości brania udziału w zgromadzeniu wspólników, a nie do samego posiadania udziałów w kapitale zakładowym.

(wyrok z dnia 23 maja 2019 r., II CSK 307/18, J. Misztal-Konecka, B. Janiszewska, M. Krajewski, niepubl.)

Glosa

Pawła Zdanikowskiego, Głos Prawa 2019, nr 1, poz. 8

Glosa ma charakter polemiczny.

Przedmiotem glosowanego wyroku jest problem, czy zawieszenie uprawnienia wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością do udziału w obradach zgromadzenia wspólników i powoduje, że zawieszony wspólnik nie może także złożyć sprzeciwu co do odbycia zgromadzenia wspólników bez formalnego zwołania (art. 240 k.s.h.). Autor polemizował ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, że takie zawieszenie powoduje również niemożność zgłoszenia sprzeciwu co do odbycia nieformalnego zgromadzenia. Zdaniem komentatora, zawieszenie wspólnika w wykonywaniu prawa do udziału w obradach zgromadzenia wspólników nie niweczy uprawnienia do wyrażenia sprzeciwu dotyczącego odbycia nieformalnego zgromadzenia, chyba że wspólnik został wyraźnie zawieszony także w wykonywaniu tego uprawnienia. Wskazał, że stanowisko Sądu Najwyższego, chociaż jest trafne na gruncie konkretnego stanu faktycznego, skłania do polemiki, jeżeli chodzi o przyjętą argumentację. Zdaniem autora, w uzasadnieniu wyroku zabrakło rozważań na temat treści prawa do wyrażenia sprzeciwu co do odbycia nieformalnego zgromadzenia wspólników.

Podsumowując autor stwierdził, że wspólnik zawieszony w wykonywaniu prawa do udziału w obradach zgromadzenia wspólników za-

chowuje prawo do wyrażenia sprzeciwu co do odbycia nieformalnego zgromadzenia, chyba że został zawieszony w wykonywaniu także tego uprawnienia.

An.T.

*

Osoba, należąca do kręgu spadkobierców ustawowych, na rzecz której spadkobierca legitymujący się stwierdzeniem nabycia spadku, rozporządził prawem należącym do spadku, nie nabyła tego prawa, jeżeli rzeczywistym spadkobiercą jest dziecko spadkodawcy, w chwili otwarcia spadku już poczęte, które urodziło się żywe (*nasciturus*).

(uchwała z dnia 25 lipca 2019 r., III CZP 12/19, A. Piotrowska, A. Owczarek, K. Tyczka-Rote, OSNC 2020, nr 3, poz. 28; BSN 2019, nr 7–8, s. 12; OSP 2020, nr 6, poz. 47; MoP 2019, nr 16, s. 85; Rej. 2019, nr 8, s. 144; R.Pr. Zeszyty Naukowe 2019, nr 3, s. 175; NPN 2019, nr 3, s. 92)

Glosa

Marcina Sepelowskiego, Monitor Prawniczy 2020, nr 9, s. 483

Glos ma charakter krytyczny.

Autor wskazał, że w komentowanej uchwale przyjęto wykładnię art. 1028 k.c., zgodnie z którą, gdy rzeczywistym spadkobiercą jest *nasciturus*, pod zastosowanym w tym przepisie pojęciem osoby trzeciej nie należy rozumieć osoby należącej do kręgu spadkobierców ustawowych. Taki sposób pojmowania wskazanego terminu znacząco zwięża zakres zastosowania tej regulacji i jest nietrafny.

Glosator wskazał, że nie zasługuje na aprobatę pogląd, iż ze względu na tymczasowy charakter porządku dziedziczenia, należy przyjąć unicestwienie z mocą wsteczną porządku dziedziczenia, w wypadku urodzenia się żywego dziecka poczętego przed otwarciem spadku. W razie istnienia w chwili otwarcia spadku nienarodzonego jeszcze dziecka spadkodawcy, spadek tymczasowo nabywają osoby, które wyprzedza ono w dziedziczeniu. Zdaniem autora, konsekwentnie należałoby zatem

przyjąć, że osoby te muszą zostać uznane za spadkobierców pod warunkiem rozwiązującym żywych narodzin dziecka. Rozumowanie takie budzi jednak poważne wątpliwości.

Pojęcia tymczasowego nabycia spadku używano dotychczas jedynie w kontekście statusu osoby powołanej do dziedziczenia, która nie złożyła jeszcze oświadczenia spadkowego i względem której nie upłynął jeszcze termin na odrzucenie spadku. Sytuacja prawna takiej osoby nie jest podobna do sytuacji prawnej osoby, która w porządku dziedziczenia jest wyprzedzana przez dziecko poczęte spadkodawcy i do której pozycji przed narodzinami *nasciturusa* przepisy prawa spadkowego się nie odnoszą. Fakt, że w świetle dominującego poglądu *nasciturus* nabywa spadek pod warunkiem zawieszającym żywych narodzin, nie oznacza, że do tego czasu status spadkobiercy przysługuje innej osobie.

W ocenie autora, trafne rozstrzygnięcie omawianych problemów powinno się opierać na złożeniu, że osobie, która w porządku dziedziczenia jest wyprzedzana przez dziecko poczęte spadkodawcy, nie przysługuje status spadkobiercy dopóty, dopóki ciąża matki *nasciturusa* nie zakończy się w inny sposób niż żywymi narodzinami potomka. Skoro zaś nie jest ona spadkobiercą, to jest osobą trzecią w rozumieniu art. 1028 k.c.

Zdaniem glosatora, Sąd Najwyższy przyjął wykładnię art. 1028 k.c., która prowadzi do ustanowienia pozaustawowej modyfikacji zakresu zastosowania tej regulacji. Bezpieczeństwo prawne, ochrona dobrej wiary uczestników obrotu prawnego i ich zaufania do rozstrzygnięć organów państwowych są nie mniej istotne, niż dbałość o interesy rzeczywistego spadkobiercy, który dysponuje zresztą narzędziami prawnymi ochrony swych praw. Jeżeli więc prawodawca uznał prymat tych pierwszych wartości, to jego decyzja nie powinna być podważana w drodze sądowego rozstrzygnięcia określonej sprawy.

Glosy do uchwały opublikowali: G. Wolak (Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury 2020, nr 1, s. 113) oraz T. Justyński (OSP 2020, nr 6, poz. 47). Uchwałę omówili także w przeglądach orzecznictwa: M. Strus-Wołos (Głos Prawa 2019, nr 1, s. 87) oraz K. Tenenbaum-Kulich (Pal. 2020, nr 1, s. 86; red. J. Pisuliński).

R.N.

Dalszy zstępny spadkodawcy nie jest uprawniony do zachowku po nim, jeśli – w razie dziedziczenia testamentowego – zstępny spadkodawcy złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku z ustawy.

(uchwała z dnia 23 października 2019 r., III CZP 23/19, G. Misiurek, M. Koba, P. Grzegorzczak, OSNC 2020, nr 5, poz. 38; OSP 2020, nr 7–8, poz. 58; BSN 2019, nr 10, s. 7; Rej. 2019, nr 10, s. 154; NPN 2019, nr 3, s. 92; R.Pr. Zeszyty Naukowe 2019, nr 4, s. 188)

Glosa

Tomasza Justyńskiego, Orzecznictwo Sądów Polskich 2020, nr 7–8, poz. 58

Autor zaakceptował wywody uzasadnienia, ale skrytykował uchwałę, która – jego zdaniem – nie zasługuje na aprobatę. Nasuwa ona zresztą przypuszczenie, że jest swoistą omyłką, gdyż tak dalece odbiega od wywodów uzasadnienia i nie znajduje w nich oparcia. Do wniosku tego skłonił glosatora ostatni akapit uzasadnienia uchwały („zstępnemu osoby należącej do kręgu spadkobierców ustawowych, która – choć nie była spadkobiercą – złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku, nie przysługuje prawo do zachowku”), który uznał za sprzeczny z tezą. Zdaniem komentatora, ten właśnie fragment powinien zostać podniesiony do rangi uchwały, którą bez większych zastrzeżeń zaakceptowałby. Zdaniem glosatora, Sąd Najwyższy – wbrew sformułowaniu uchwały – nie stwierdził, że dopuszczalne jest skuteczne odrzucenie spadku przez spadkobiercę tymczasowego lub rzekomego. Nie stwierdził też, że odrzucenie spadku wyklucza prawo zstępnych do dojścia do dziedziczenia, ewentualnie uzyskanie statusu uprawnionego do zachowku.

Komentator nie zgodził się ze stwierdzeniem Sądu Najwyższego, że skutecznie odrzucić spadek mógł tylko spadkobierca, który wie już o tytule swojego powołania. Stwierdził, że odrzucenie spadku przez osobę (krewnego zmarłego spadkodawcy), która spadkobiercą nie jest, nie rodzi skutków prawnych. W szczególności nie może ono oznaczać nabycia przez jej zstępnych prawa do dziedziczenia po zmarłym lub prawa do domagania się zachowku po nim, nie zachodzi tu bowiem

sytuacja, w której działałaby fikcja prawna traktowania bliższego spadkobiercy ustawowego tak, jak gdyby nie dożył otwarcia spadku; spadku nie może odrzucić ktoś, kto w konkretnym przypadku spadkobiercą nie jest.

W realiach rozstrzyganej sprawy oznacza to, że matka będąca spadkobierczynią ustawową pominiętą w testamencie miała jedynie prawo domagania się zachowku, nie mogła natomiast spadku odrzucić, gdyż spadkobierczynią nie była. Wnuk zatem nie mógł uzyskać statusu pominiętego spadkobiercy ustawowego, a w rezultacie prawa do własnego zachowku.

Uchwałę omówiła w przeglądzie orzecznictwa K. Konieczna (Pal. 2020, nr 4, s. 99; red. J. Pisuliński).

M.M.

*

teza oficjalna

Niedozwolone (nieuczciwe) w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. są postanowienia umowy kredytu bankowego (art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2187 ze zm.), denominowanego w obcej walucie, kształtujące prawa i obowiązku konsumenta–kredytobiorcy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami przez uzależnienie warunków waloryzacji świadczenia pieniężnego (art. 358 k.c.) od woli banku udzielającego kredytu. Dotyczy to w szczególności odwołania się w klauzuli umownej do kursów walut zawartych w tabeli tego banku, ogłaszanej w jego siedzibie, bez wskazania ograniczeń umownych w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych.

teza opublikowana w „Monitorze Prawa Bankowego”

Postanowienie umowy kredytu hipotecznego, w którym umieszczono kwotę kredytu w CHF, a wypłaty i spłaty przewidziano łącznie w złotych, jest tylko niezastępującym na ochronę kamu-

flażem rzeczywistych intencji banku. Umowa ta opiewa na walutę polską z zamieszczoną w niej klauzulą waloryzacyjną.

(wyrok z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, W. Katner, M. Koccon, A. Owczarek, OSNC 2020, nr 7–8 poz. 64; OSP 2020, nr 4, poz. 30; M.Pr.Bank. 2020, nr 5, s. 48)

Glosa

Tomasza Czecha, Monitor Prawa Bankowego 2020, nr 5, s. 64

Glosa ma charakter krytyczny.

Zdaniem autora, Sąd Najwyższy bez odpowiednich podstaw w stanie faktycznym oraz w przepisach prawa dokonał przekwalifikowania kredytu denominowanego w walucie obcej na kredyt indeksowany do takiej waluty. W jego ocenie, Sąd Najwyższy dokonując wykładni oświadczeń woli stron wykroczył poza dopuszczalne granice zabiegów interpretacyjnych i nadał umowie kredytowej dowolnie ustaloną treść. Glosator podkreślił, że mimo iż pojęcia kredyt denominowany i kredyt indeksowany występują w przepisach łącznie, to w myśl postulatu racjonalności ustawodawcy nie powinno się ich utożsamiać. Dodał, że uzasadnione jest doszukiwanie się w tych pojęciach odmiennych konstrukcji cywilistycznych, które objęto wspólną regulacją ze względu na to, że powodują takie same zagrożenia ekonomiczne po stronie kredytobiorcy – ryzyko walutowe (w tym ryzyko stosowania kursu narzuconego przez bank–kredytodawcę), a odmiennosc tych konstrukcji może przejawiać się w swoistych konsekwencjach prawnych na płaszczyźnie prawa cywilnego.

Autor glosy stwierdził, że Sąd Najwyższy, dokonując przekwalifikowania kredytu denominowanego na kredyt indeksowany, nie dostrzegł, iż w rezultacie tej operacji nieprawidłowe staje się określenie waluty roszczenia zgłoszonego przez bank w powództwie przeciwko kredytobiorcy. Wskazał, że roszczenie wyrażono we frankach szwajcarskich, podczas gdy w przypadku kredytu indeksowanego mogłoby ono zostać sformułowane jedynie w złotych. Podkreślił, że w rezultacie wspomnianego zabiegu interpretacyjnego powództwo musiałyby zostać oddalone ze względu na niezgodność waluty roszczenia z walutą kredytu i w tej sytuacji zbędne były dalsze wskazówki, które przedstawiono w uzasad-

nieniu głosowanego wyroku, ponieważ nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

W dalszej części glosy glosator podniósł, że przekwalifikowanie kredytu denominowanego na kredyt indeksowany, jakiego dokonał Sąd Najwyższy w omawianym wyroku, ma bezpośrednie przełożenie na ocenę prawidłowości ustanowienia hipoteki. Wskazał, że w razie uznania, iż udzielono kredytu w złotych indeksowanego do waluty obcej, kwalifikacja taka prowadzi do wniosku, że wystąpiła sankcja nieważności w odniesieniu do umowy o ustanowienie hipoteki (zawartej przed dniem 20 lutego 2011 r.), gdy sumę hipoteczną wyrażono w walucie obcej, naruszono bowiem zasadę tożsamości waluty hipoteki i zabezpieczonej wierzytelności (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 68 zdanie drugie u.k.w.h.).

Ponadto autor wskazał, że oznaczenia w umowie kwoty kredytu w walucie obcej – wbrew sugestiom Sądu Najwyższego – nie można zinterpretować jako kamuflażu intencji banku. Stwierdził, że nie ma dostatecznych podstaw do uznania, że w ten sposób bank zmierzał do ukrycia charakteru prawnego stosunku łączącego strony. Ponadto trzeba uwzględnić, że umowa przewidywała klauzule określające kurs przeliczenia na złote. Dodał, że klauzule te zachowywały sens, gdy zobowiązanie kredytowe wyrażono w walucie obcej. Dodatkowo oprocentowanie kredytu ustalano na podstawie wskaźnika LIBOR dla franka szwajcarskiego powiększony o określoną marżę. Glosator zaznaczył, że wyznaczenie sumy kredytu w walucie obcej służyło stabilizacji wartości przedmiotu zobowiązania i – ze względów ekonomicznych – umożliwiało bankowi zaferowanie kredytobiorcy takiego oprocentowania. Podkreślił, że elementy te tworzą spójną całość i uzasadniają wniosek, iż w omawianej sprawie udzielono kredytu denominowanego we frankach szwajcarskich, a okoliczność, że wypłaty i spłaty tego kredytu miały następować w złotych nie powinna zmieniać tej kwalifikacji, ponieważ dotyczy ona sposobu wykonania zobowiązania, a nie ukształtowania jego treści.

Podsumowując autor stwierdził, że głosowany wyrok powinno się ocenić krytycznie. Jego zdaniem, Sąd Najwyższy bezpodstawnie dokonał przekwalifikowania kredytu denominowanego w walucie obcej na kredyt indeksowany do waluty obcej i nadał umowie kredytowej dowolnie

ustaloną treść, pomijając jednoznacznie wskazaną sumę we frankach szwajcarskich i doszukując się oznaczenia kwoty kredytu w walucie polskiej przez odwołanie do sumy wypłaconej deweloperowi zgodnie z odrębną umową. W ocenie autora glosy, taki zabieg interpretacyjny Sądu Najwyższego doprowadził m.in. do powstania niezgodności między walutą – zgłoszonego w powództwie – roszczenia banku a walutą zobowiązania z tytułu umowy kredytowej.

Głosę do omawianego wyroku opracował również T. Nowakowski (OSP 2020, nr 4, poz. 30). Omówił go D. Rogoziński w przeglądzie orzecznictwa (Pal. 2020, nr 4, s. 116; red. J. Pisuliński).

M.K.

prawo cywilne procesowe

teza oficjalna

Jeżeli wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym nie żył w chwili złożenia wniosku, wydane w sprawie orzeczenie podlega uchyleniu, a wniosek – odrzuceniu.

teza opublikowana w „Monitorze Prawniczym”

1. Modyfikacja ze względu na specyfikę postępowania nieprocesowego dotyczy sytuacji, w których doszło do śmierci uczestnika w toku postępowania, gdyż może wtedy wchodzić w rachubę nie zawieszenie postępowania, ale wezwanie zainteresowanych na podstawie art. 510 § 2 k.p.c., a niektórych wypadkach – umorzenie postępowania. W postępowaniu tym bardziej elastycznie niż w procesie ocenia się kwestię legitymacji jako uprawnienia do zgłoszenia wniosku, jednak legitymacja należy do materii o charakterze materialnoprawnym i nie zalicza się do przesłanek procesowych.

2. W postępowaniu wieczystoksięgowym – stosownie do art. 626¹ § 3 k.p.c. – nie stanowi przeszkody do wpisu okoliczność, że po złożeniu wniosku wnioskodawca bądź inny uczestnik postępowania

zmarł lub został pozbawiony albo ograniczony w możliwości rozporządzania prawem albo w zdolności do czynności prawnych. Jeżeli jednak wnioskodawca nie żył już w chwili złożenia wniosku i okoliczność ta zostanie ujawniona w toku postępowania apelacyjnego lub kasacyjnego, wydane w sprawie orzeczenia podlegają uchyleniu, a wniosek odrzuceniu.

(postanowienie z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 491/14, M. Wysocka, K. Strzelczyk, K. Zawada, niepubl.)

Glosa

Daniela Jakimca, Monitor Prawniczy 2020, nr 10, s. 539

Glosa ma charakter aprobujący.

Autor podał, że w uzasadnieniu komentowanego postanowienia Sąd Najwyższy, zmierzając do ujednoczenia praktyki judykacyjnej sądów, wyjaśnił zagadnienie skutków śmierci uczestnika postępowania wieczystoksięgowego. Trafna analiza tego zagadnienia przyczyni się do unifikacji praktyki orzeczniczej sądów wieczystoksięgowych.

Na aprobatę zasługuje stwierdzenie Sądu Najwyższego, że w postępowaniu nieprocesowym ustawodawca przyjął odmienną regulację niż w procesie w przypadku śmierci uczestnika. W postępowaniu tym sąd wzywa do udziału w sprawie zainteresowanych na podstawie art. 510 § 2 k.p.c., inaczej niż w procesie oceniając kwestię legitymacji procesowej jako uprawnienia do zgłoszenia wniosku. Legitymacja procesowa należy do atrybutów, który ma podstawy o charakterze materialnoprawnym. Stwierdzenie to nie pozostaje bez znaczenia dla poddanego analizie zagadnienia. W postępowaniu wieczystoksięgowym, dla którego właściwy jest tryb nieprocesowy, ma zastosowanie art. 626¹ § 3 k.p.c., według którego nie stanowi przeszkody do wpisu okoliczność, że po wszczęciu postępowania wieczystoksięgowego wnioskodawca lub inny uczestnik zmarł. Jeżeli jednak wnioskodawca nie żył już w chwili złożenia wniosku i okoliczność ta zostanie ujawniona w toku postępowania apelacyjnego lub kasacyjnego, wydane w sprawie orzeczenia podlegają uchyleniu, a wniosek wieczystoksięgowy odrzuceniu.

R.N.

Prawomocny wpis hipoteki wiąże inne sądy (art. 365 k.p.c.) i nie może być obalony w jakimkolwiek postępowaniu jako przesłanka rozstrzygnięcia. Może to nastąpić tylko w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 u.k.w.h.).

(wyrok z dnia 29 listopada 2019 r., I CSK 473/18, M. Romańska, G. Mi-siurek, K. Strzelczyk, OSP 2020, nr 7–8, poz. 57)

Glosa

Tomasza Czecha, Orzecznictwo Sądów Polskich 2020, nr 7–8, poz. 57

Glosa ma charakter krytyczny.

Komentator stwierdził, że w kwestii ograniczania możliwości wzruszenia domniemań prawnych wynikających z art. 3 u.k.w.h. orzecznictwo Sądu Najwyższego jest podzielone, a stanowisko zajęte w glosowanym wyroku nie zyskało dotychczas powszechnego uznania. Autor przedstawił wiele argumentów przeciwko pogładowi, że podważenie wspomnianych domniemań jest dopuszczalne jedynie w sprawie o uzgodnienie księgi wieczystej (art. 10 ust. 1 u.k.w.h.). Jego zdaniem, wykładnia językowa nie daje podstaw do przyjęcia, że domniemania wynikające z art. 3. u.k.w.h. mogą zostać obalone jedynie w trybie procesu, w sprawie wszczętej na podstawie art. 10 u.k.w.h. (*lege non distinguente*). Przeciwno takim ograniczeniom przemawia także wykładnia celowościowa, wskazująca na potrzebę zapewnienia szybkości i sprawności poszczególnych postępowań. Nie powinno się ich mnożyć ani opóźniać, przekazując rozstrzygnięcie niektórych kwestii do postępowania w sprawie o uzgodnienie księgi wieczystej. Jednocześnie u źródeł krytykowanej koncepcji leży nieprawidłowe rozumienie relacji między art. 3 u.k.w.h. a art. 365 § 1 k.p.c., zgodnie z którym prawomocne orzeczenie wiąże sądy oraz inne organy władzy państwowej.

Glosator zasygnalizował, że kognicja sądu w postępowaniu wieczysto-księgowym jest ograniczona (art. 626⁸ § 2 k.p.c.). Na ogół nie jest wtedy możliwe ustalenie pełnego stanu prawnego nieruchomości, z uwzględnieniem wszystkich istotnych okoliczności faktycznych. W związku z tym wpisy w księdze wieczystej cechują się ograniczoną wiarygodnością, dlatego ustawodawca wprowadził jedynie domniemania, że prawo zostało

wpisane do księgi wieczystej zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym, a jeżeli zostało wykreślone, to nie istnieje. Logiczną oraz systemowo spójną konsekwencją tego rozwiązania jest dopuszczalność obalania domniemań w każdym postępowaniu, w którym można przeprowadzić pełne postępowanie dowodowe co do stanu prawnego nieruchomości.

Autor wskazał, że sprawa tocząca się na podstawie art. 10 ust. 1 u.k.w.h. podlega ograniczeniom podmiotowym, nie jest bowiem tak, że każdemu podmiotowi przysługuje legitymacja czynna w tego rodzaju sprawie. W razie przyjęcia, że postępowanie o uzgodnienie księgi wieczystej jest jedyną drogą obalania domniemań wprowadzonych w art. 3 u.k.w.h., nie wszystkie zainteresowane osoby mogłyby skorzystać z tej możliwości. W rezultacie przedstawiony pogląd prowadziłby do nieuzasadnionego, nieproporcjonalnego ograniczenia konstytucyjnego prawa do sądu.

Zdaniem komentatora, wskazane domniemanie może być obalone w każdym postępowaniu, w którym istnienie lub zakres hipoteki ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. W szczególności możliwe jest to w sprawie o zapłatę przeciwko właścicielowi nieruchomości odpowiadającemu z tytułu hipoteki.

M.M.

ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNC 2020 NR 7–8

Na zarządzenie przewodniczącego, wzywające stronę do wniesienia zaliczki na wydatki związane z przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego, przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 9 w związku z art. 398 k.p.c.).

(uchwała z dnia 25 lipca 2019 r., III CZP 15/19, A. Piotrowska, K. Tyczka-Rote, A. Owczarek, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 54)

*

Wierzytelność podlega wpisowi na listę wierzytelności w zgłoszonej wysokości także wtedy, gdy wierzyciel kwestionując wzajemną wierzytelność upadłego zgłosił zarzut ewentualny, że chce skorzystać z prawa potrącenia (art. 96 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.).

(uchwała z dnia 25 lipca 2019 r., III CZP 18/19, A. Piotrowska, K. Tyczka-Rote, A. Owczarek, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 55)

*

Artykuł 91 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2203) nie wyłącza drogi sądowej do dochodzenia po dniu 1 stycznia 2018 r. w postępowaniu przed sądem powszechnym roszczeń dotyczących

dotacji przyznawanych niepublicznym przedszkolom w okresie przed dniem 1 stycznia 2017 r. na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2198 ze zm.).

*(uchwała z dnia 8 listopada 2019 r., III CZP 29/19, J. Gudowski, M. Ro-
mańska, K. Tyczka-Rote, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 56)*

*

Roszczenie przewidziane w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1182 ze zm.) przysługuje osobie będącej właścicielem lokalu w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 tej ustawy w okresie, którego dotyczy żądanie pozwu.

(uchwała z dnia 5 grudnia 2019 r., III CZP 35/19, G. Misiurek, A. Owczarek, K. Weitz, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 57)

*

Przekreślenie weksla na podstawie § 90 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 259) przed zakończeniem postępowania, w którym został wydany nakaz zapłaty, nie wyłącza możliwości realizacji przez powoda praw z tego weksla.

(uchwała z dnia 12 grudnia 2019 r., III CZP 40/19, K. Strzelczyk, M. Koba, M. Kocon, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 58)

*

Jeżeli osoba mająca podpisać pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) umie czytać, lecz nie może się podpisać, dopuszczalne jest zastosowanie w drodze analogii art. 79 k.c.

*(postanowienie z dnia 9 sierpnia 2019 r., II CSK 277/19, K. Tyczka-
-Rote, P. Grzegorzczak, K. Weitz, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 59)*

1. Ocena nieprawdopodobieństwa ukończenia dzieła w terminie (art. 635 k.c.) powinna być dokonywana z uwzględnieniem racjonalnych przewidywań zamawiającego, opartych na informacjach uzyskanych z zachowaniem należytej staranności i lojalności (art. 354 k.c.), także od starannie i lojalnie działającego wykonawcy.

2. Artykuł 635 k.c. obejmuje także sytuacje, w których ukończenie dzieła w terminie jest bardzo mało prawdopodobne.

(wyrok z dnia 18 września 2019 r., IV CSK 498/18, M. Wysocka, A. Piotrowska, R. Trzaskowski, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 60)

*

Sprostowanie, o którym mowa w art. 31a ust. 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1914), może być podpisane także przez pełnomocnika.

(wyrok z dnia 4 października 2019 r., I CSK 416/18, D. Dończyk, K. Pietrzykowski, K. Weitz, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 61)

*

Wyrok sądu państwa obcego, którego wykonalność stwierdzono we właściwym postępowaniu przez nadanie klauzuli wykonalności, staje się krajowym tytułem wykonawczym. Zmiana wierzyciela po stwierdzeniu wykonalności wyroku zagranicznego sądu nie stanowi samoistnej przyczyny uzasadniającej konieczność ponownego stwierdzenia wykonalności tego wyroku, tym razem na rzecz cesjonariusza.

(postanowienie z dnia 11 października 2019 r., III CZ 27/19, T. Bielska-Sobkowicz, P. Grzegorzczak, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 62)

*

W postępowaniu o rozgraniczenie nieruchomości sąd – ustalając stan prawny granic – uwzględnia zasiedzenie przygranicz-

nych pasów gruntu także wtedy, gdy przebieg linii granicznej na podstawie dokumentów jest niepewny.

(postanowienie z dnia 11 października 2019 r., V CSK 304/18, T. Bielska-Sobkowicz, P. Grzegorzcyk, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 63)

*

Niedozwolone (nieuczciwe) w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. są postanowienia umowy kredytu bankowego (art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2187 ze zm.), denominowanego w obcej walucie, kształtujące prawa i obowiązki konsumenta – kredytobiorcy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami przez uzależnienie warunków waloryzacji świadczenia pieniężnego (art. 358 k.c.) od woli banku udzielającego kredytu. Dotyczy to w szczególności odwołania się w klauzuli umownej do kursów walut zawartych w tabeli tego banku, ogłaszanej w jego siedzibie, bez wskazania ograniczeń umownych w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych.

(wyrok z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, W. Katner, M. Kocon, A. Owczarek, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 64)

*

Uczestnicy postępowania nieprocesowego nie mogą brać udziału w rozprawie przy użyciu środków komunikacji elektronicznej w inny sposób niż przewidziany w art. 151 § 2 w związku z art. 13 § 2 i art. 514 k.p.c.

(postanowienie z dnia 8 listopada 2019 r., III CZP 13/19, J. Gudowski, M. Romańska, K. Tyczka-Rote, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 65)

*

1. Zgodnie z art. 23 lit. a w związku z art. 31 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r., dotyczącego

jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE z dnia 23 grudnia 2003 r., L 338/1), sąd może odmówić stwierdzenia wykonalności orzeczenia tylko w razie oczywistego naruszenia dobra dziecka.

2. Wypadek pilny, o którym stanowi art. 23 lit. b w związku z art. 31 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r., dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE z dnia 23 grudnia 2003 r., L 338/1), uzasadniający zaniechanie wysłuchania dziecka, zachodzi wtedy, gdy opóźnienie w wydaniu orzeczenia byłoby szczególnie niekorzystne dla stosunków między dzieckiem a rodzicem, z którym nie mieszka, i gdy pogorszenie tych stosunków może być nieodwracalne.

(postanowienie z dnia 13 listopada 2019 r., V CSK 389/19, W. Pawlak, M. Kocou, A. Owczarek, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 66)

*

W razie wytoczenia przez prokuratora powództwa o zaprzeczenie ojcostwa na podstawie art. 86 k.r.o. ze względu na niemożliwość jego wniesienia przez ojca dziecka (art. 63 k.r.o.), sąd bada, czy wymagało tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego.

(wyrok z dnia 6 grudnia 2019 r., V CSK 471/18, P. Grzegorzczak, K. Pietrzykowski, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 67)

ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNC 2020 NR 9

Syndykowi masy upadłości spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej nie przysługuje roszczenie wobec członków kasy o pokrycie straty bilansowej kasy w oparciu o postanowienia statutu przyjęte na podstawie art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2386 ze zm.), wprowadzające podwyższoną odpowiedzialność członków za straty powstałe w kasie do podwójnej wysokości wpłaconych udziałów, jeżeli przed ogłoszeniem upadłości kasy, walne zgromadzenie (zebranie przedstawicieli) nie podjęło uchwały o pokryciu w ten sposób straty (art. 38 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1285 ze zm.).

(uchwała z dnia 12 grudnia 2019 r., III CZP 42/19, K. Strzelczyk, M. Koba, M. Kocon, OSNC 2020, nr 9, poz. 68)

*

Celowe koszty windykacji przewyższające równowartość kwoty 40 euro wchodzą w skład kosztów odzyskania należności, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 118) w pierwotnym brzmieniu.

(uchwała z dnia 12 grudnia 2019 r., III CZP 48/19, K. Strzelczyk, M. Koba, M. Kocon, OSNC 2020, nr 9, poz. 69)

Kurator ustanowiony w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku przez sąd orzekający dla uczestnika postępowania, którego miejsce pobytu nie jest znane (art. 143–147 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.), nie jest uprawniony do złożenia wniosku (art. 601 k.p.c.) o ustanowienie dla tego uczestnika kuratora, o którym mowa w art. 184 k.r.o.

(uchwała z dnia 24 stycznia 2020 r., III CZP 41/19, K. Weitz, A. Kozłowska, K. Strzelczyk, OSNC 2020, nr 9, poz. 70)

*

Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych sporządzona w Kijowie w dniu 24 maja 1993 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 96, poz. 465 ze zm.) nie ma zastosowania do ustanowienia przez sąd kuratora na potrzeby postępowania administracyjnego w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych na wniosek oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 34 § 1 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.).

(uchwała z dnia 24 stycznia 2020 r., III CZP 50/19, K. Weitz, A. Kozłowska, K. Strzelczyk, OSNC 2020, nr 9, poz. 71)

*

Orzekanie przez sąd drugiej instancji w przedmiocie umieszczenia osoby stwarzającej zagrożenie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym (art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 2203) może uzasadniać – na wniosek tej osoby – jej osobisty udział w rozprawie apelacyjnej.

(postanowienie z dnia 14 listopada 2019 r., IV CSK 131/19, A. Kozłowska, K. Strzelczyk, R. Trzaskowski, OSNC 2020, nr 9, poz. 72)

Administrator hipoteki zabezpieczającej wierzytelności obligatariuszy nie może się jej zrzec przez wyrażenie zgody na „bezbciążeniowe” wyodrębnienie lokalu.

(postanowienie z dnia 26 listopada 2019 r., IV CSK 416/18, K. Tyczka-Rote, A. Owczarek, R. Trzaskowski, OSNC 2020, nr 9, poz. 73)

*

1. Na postanowienie sądu drugiej instancji zmieniające postanowienie oddalające wniosek o ogłoszenie testamentu przez jego uchylenie, w wyniku którego sąd drugiej instancji ogłosił testament, nie przysługuje skarga kasacyjna.

2. W postępowaniu o ogłoszenie testamentu nie jest dopuszczalne odtworzenie testamentu, który zaginął lub uległ zniszczeniu.

(postanowienie z dnia 6 grudnia 2019 r., V CSK 362/18, P. Grzegorzczuk, K. Pietrzykowski, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 9, poz. 74)

*

Artykuł 44² k.p.c. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 44¹ k.p.c.

(postanowienie z dnia 19 grudnia 2019 r., V CO 294/19, K. Weitz, OSNC 2020, nr 9, poz. 75)

*

Domniemanie, że hipoteka została wpisana w księdze wieczystej zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 2204) może być podważane nie tylko w drodze powództwa opartego na art. 10 ust. 1 ustawy, lecz także na skutek zarzutów pozwanego właściciela nieruchomości objętej księgą wieczystą, w której ujawniono hipotekę, w sprawie wszczętej przeciwko niemu powództwem zabezpieczonego wierzyciela.

(wyrok z dnia 10 stycznia 2020 r., I CSK 451/18, M. Romańska, P. Grzegorzczuk, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 9, poz. 76)

Zarządca drogi (art. 19 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2068 ze zm.) nie ma podmiotowości prawnej w sferze prawa cywilnego.

(wyrok z dnia 10 stycznia 2020 r., I CSK 563/18, M. Romańska, P. Grzegorzcyk, A. Piotrowska, OSNC 2020, nr 9, poz. 77)

*

Artykuł 44² k.p.c. jest adresowany do sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji i sądu nad nim przełożonego, nie dotyczy natomiast sądu przełożonego nad sądem przełożonym nad sądem pierwszej instancji.

(postanowienie z dnia 30 stycznia 2020 r., III CO 4/20, K. Weitz, OSNC 2020, nr 9, poz. 78)

Dane statystyczne – czerwiec 2020 r.

Lp.	Rodzaj spraw	Ruch spraw										
		Pozostało z okresu ubiegłego	Wpłynęło	Załatwiono								Pozostało do rozpoznania
				Razem	Sposób załatwienia							
					Podjęto uchwałę	Oddalono	Zmieniono	Uchylono w całości bądź częściowo	Uwzględniono skargę	Odmówiono przyjęcia do rozpoznania	Inny sposób	
1.	CK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	CSK	2453	231	321	-	12	-	18	-	193	98	2363
3.	CZP w tym:	71	14	4	2	-	-	-	-	-	2	81
	art. 390 k.p.c.	63	14	4	2	-	-	-	-	-	2	73
	skład 7-miu	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
	pełny skład	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	CZ	102	22	62	-	29	8	15	-	-	10	62
5.	CO w tym:	158	82	94	-	-	-	-	-	-	94	146
	art. 401 k.p.c.	7	-	2	-	-	-	-	-	-	2	5
	art. 45 i 48 k.p.c.	151	82	92	-	-	-	-	-	-	92	141
6.	CSP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	CNP	86	10	24	-	-	-	-	-	1	23	72
8.	CA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	CN	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
10.	RAZEM	2871	359	506	2	41	8	33	-	194	228	2724

SPIS TREŚCI

	<i>str.</i>
Pożegnanie	3
Uchwały	5
Zagadnienia prawne przedstawione do rozstrzygnięcia	8
Głosy	29
Orzeczenia, które zostaną opublikowane w OSNC 2020 nr 7–8	48
Orzeczenia, które zostaną opublikowane w OSNC 2020 nr 9	53
Dane statystyczne – czerwiec 2020 r.	57

